

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

E. F. Bidentad

Rsd

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

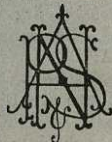
1884.

26:e årgången.

6:e häft.

Innehåll:

	Sid.
38. Fredrika-Bremer-Förbundet.....	297.
39. Qvinnofrågan i Frankrike 1880—1884. Af <i>E. F.</i>	302.
40. Den signade juleqväll. Poem af <i>Anna A.</i>	323.
41. Såg du? Poem af <i>Thea Scherini</i>	325.
42. Afstånd. Poem af onämnd	327.
43. Öfversigt af under året utkommen historisk litteratur. Af <i>E. F.</i>	329.
44. Gift. (Med anledning af en under hösten på Alb. Bonniers förlag utgifven bok.) Af <i>Esselde</i>	336.
45. Skönlitteratur: Från land och stad, af <i>A. Agrell</i> . Från Skåne, af <i>E. Ahlgren</i> . — Berättelser och skizzer af <i>Mathilda Roos</i> . — »Blänkfyrar», af <i>K. Åberg</i> och <i>M. Henschen</i> . — »Fattigt folk», af <i>C. G. af Geijerstam</i>	
46. Barnböcker. Anm. af <i>S-d</i>	345.
47. Litteratur i qvinnofrågan. Af <i>L. H. Å.</i>	348.
48. Nytt från den skandinaviska qvinnoverlden	349.
Mönsterblad.	
Årgångens innehållsförteckning.	

STOCKHOLM,

KONGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER.

38. Fredrika-Bremer-Förbundet.

Samverkan är medlet för allt framåtskridande i vår tid och tryckpressen är dess språkrör. Också finnes inom vårt land knappast någon af männen hyllad idé eller påyrkad reform, som ej uppbäres af en förening med ett organ inom pressen. Endast qvinnan töfvar ännu att för sina framstegsidéer och kultursträfvanden använda associationens väldiga häf kraft. Det borde likväl kunna ske så mycket lättare, som det här gäller, mindre att bryta väg för något alldeles nytt och opröfvadt, än att värna om, fullfölja och i vida kretsar tillgodogöra de reformer, som i de sista decennierna kämpat sig fram, dels inom lagstiftningen och dels i det praktiska lifvet under enskilda personers trägna bemödanden.

Länge har man ock insett, att dessa reformer af qvinnornas uppfostran och verksamhet, rätt och pligt, behöfva värnas för både reaktionens och revolutionens faror; att de måste fullföljas med mera samlad och medveten kraft än hittills samt tillgodogöras för de många, som icke nåtts af deras befriande inflytande. Man har förstätt att saken är för stor och vidtomfattande för att som hittills kunna bäras blott af enstaka förkämpar, äfven om sådana framgent kunde påräknas villiga att träda i de gamlas ställe, i mån som dessa tjenat ut.

Under intryck af dessa åsikter har man grundlagt *Fredrika-Bremer-förbundet*, hvars syfte framgår af bifogade program.

En inbjudning af ungefärligen samma innehåll som det ofvanstående undertecknades af fruarna *Adlersparre*, *Ankar-svärd* och *Linnell*, fröken *Ellen Fries* samt herrarne *Hans Hildebrand*, och *Gustaf Sjöberg* och i följd af denna inbjudning

samlades några och trettio personer till enskild öfverläggning, hvarvid det föreslagna programmet efter en liflig och långvarig diskussion punkt för punkt rättades och antogs till grund för förbundets organisation. Vid ett följande möte af större omfång granskades stadgarne, hvarefter förbundet konstituerade sig, och styrelse utsågs, då valet föll på nedannämnda personer:

Styrelseledamöter: Fru *S. Adlersparre*, Fru *E. Ankarsvärd*, Fröken *Lilly Engström*, Fröken *Mina Forsell*, Fröken *Ebba v. Hallwyl*, Fru *G. af Klintberg*, Fru *S. Whitlock*, Hofintendenten *A. Börtzell*, Riksantikvariern *H. Hildebrand*, Doktor *Carl Nyström*, Bankdirektören *J. H. Palme* och Doktor *Gustaf Sjöberg*.

Styrelse-suppleanter: Fröken *G. Elfving*, Doktor *Ellen Fries*, Fru *Th. Gylden*, Fröken *G. Hjelmmerus*, Fröken *Anna Roos*, Fröken *A. Sandström*, Fru *G. Weidenhielm*, Literatören *Ernst Beckman*, Justeringsdirektören *L. Forssman*, Rektor *C. von Friesen*, Kapten *L. A. Hubendick* och Docenten *L. H. Åberg*.

Vi skola i nästa häfte lemna närmare redogörelse för förbundets syfte och motiven för dess upprättande. Till dess åtnöja vi oss med att påkalla våra läsares och alla qvinnovänners intresse och deltagande för det samma.

Särskildt vore det oss kärt om Red:n af denna Tidskrift finge emotse vänliga anbud af biträde vid spridningen af förbundets program, m. m. samt råd med afseende på sådana af förbundets blifvande uppgifter, hvilka för olika orter kunna vara af mesta betydelse. Skriftliga förfrågningar rörande Fredrika-Bremer-Förbundet och dess uppgift besvaras med nöje om postporto medsändes. Enligt styrelsens beslut kommer Förbundet att under år 1885 begagna Tidskrift för Hemmet såsom sitt organ.

Redan i dessa dagar börjar Förbundet sin verksamhet genom att i sin byrå, 33 Klara Bergsgatan, meddela råd för bokinköp, afsedda för barn och ungdom.

Fredrika-Bremer-Förbundets Program.

Förbundets ändamål skall vara att, under kraftig samverkan af erfarna kvinnor och män, inom så vida kretsar af vårt land som möjligt verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande, i sedligt och intellektuellt så väl som i socialt och ekonomiskt hänseende.

Förbundet vill vara en lefvande minnesvård öfver *Fredrika Bremer*, den ädla banbryterskan för den svenska kvinnans framåtskridande, och skall därför bära hennes namn.

Förbundet skall verka för sina syften:

dels genom öfverläggningsmöten af större och mindre omfång;

dels genom upprättande af en förbundsbyrå i hufvudstaden med uppgift att inhemta och meddela upplysningar, tillhandahålla anvisningsböcker och litteratur, skol- och arbetsprogram, upplägga register för vissa slag af arbets-sökande, samla uttalanden i viktigare frågor för dagen m. m.;

dels genom att söka vinna *rådgifvare* samt *ombud* i olika delar af landet till ledning för och främjande af förbundets verksamhet, samt

dels genom att, antingen sjelfständigt eller i samband med någon annan publikation, upprätthålla ett organ inom pressen för förbundets verksamhet.

*
*
*

Af de många och stora uppgifter, som under årens lopp kunna föreläggas förbundet, må här nämnas blott några, af hvilka tvänne, nämligen *stipendiefonders upprättande* samt *meddelande af råd för sjelfstudier*, torde komma att först taga förbundets krafter i anspråk:

— att bland kvinnor af alla klasser *sprida kännedom om deras rättsliga ställning* samt deraf följande pligt och rätt så väl för makan och modern som för människan och medborgarinnan;

— att verka för att upplysta och sakkunniga kvinnor må utses att taga del i *komitéarbeten* för utredande af sådana offentliga frågor, hvilka närmast beröra barn och kvinnor;

— att medverka till utredning af frågan om nödiga *skolreformer* och försöks anställande med sådana, främja utgifvandet af praktiska skolböcker samt verka för en förbättrad ställning för den högre flickskolan och hennes lärarekorps, äfvensom för folkskolans lärarinnor.

— att verka för att erfarna kvinnor må deltaga i *styrelser för skolor* och alla anstalter der barn och kvinnor i större mängd vistas, arbeta eller utbildas för blifvande verksamhet; så ock för att bildade kvinnor må antagas till föreståndarinnor vid sjukhus af olika slag, samt der pågående kurser för kvinnliga elever;

— att söka bland olika klasser sprida kännedom om *grunderna för en sund ekonomi*, väcka håg för enklare lefnadssätt samt ett kraftigare deltagande i sparkassor, försäkringsanstalter och andra inrättningar till främjan af en förnuftig hushållning;

— att söka verka för *öppnandet af nya banor för kvinnans verksamhet* samt för grundligheten i hennes fackutbildning;

— att verka för bildandet af *stipendiefonder för kvinnor* i syfte att bereda dem utväg till sjelfförsörjning, samt

— att meddela råd för *sjelfstudier*.

Stadgar för Fredrika-Bremer-Förbundet.

§ 1. Fredrika-Bremer-förbundets ändamål är att, under kraftig samverkan af erfarna kvinnor och män, inom så vida kretsar af vårt land som möjligt verka för en sund och lugn utveckling af arbetet för kvinnans höjande i sedligt och intellektuellt såväl som i socialt och i ekonomiskt hänseende

§ 2. För vinnande af sina syften vill förbundet:

a) upprätta en *förbundsbyrå* i hufvudstaden, med uppgift att inom området för förbundets verksamhet inhemta och meddela upplysningar, tillhandahålla anvisningsböcker och litteratur, skol- och arbetsprogram m. m., upplägga register för vissa slag af arbetssökande, samla uttalanden i viktigare frågor för dagen m. m.

b) genom tryckpressen verka för förbundets ändamål.

§ 3. Ledamot af förbundet är hvarje välaktad kvinna och man, som dertill af styrelsen kallats och erlägger stadgade afgifter.

Ledamot, som under två på hvarandra följande år icke erlagt stadgad årsavgift, anses hafva ur förbundet utträdt.

§ 4. Hvarje ledamot erlägger en inträdesavgift af tre kronor samt en årlig avgift af samma belopp.

Den ledamot, som på en gång till förbundets kassa såsom ledamotsafgift erlagt 30 kronor, blifver ständig ledamot.

Inträdesafgifter och ständiga ledamöters afgifter afsätts till en fond, af hvilka endast räntorna få användas, derest ej förbundet å allmänt möte annorledes beslutar.

§ 5. Förbundet sammanträder till allmänna möten, vid hvilka beslut fattas rörande förbundets angelägenheter, eller till lokalmöten.

§ 6. Förbundets styrelse består af tolf medlemmar, hvilka, jämte tolf suppleanter, utses å allmänt möte för en tid af två år.

Styrelsen väljer inom sig ordförande, skrifförare och kassaförvaltare samt ett förvaltningsutskott af fem personer, hvilket vårdar förbundets löpande angelägenheter. Utskottet väljer sin egen ordförande. Kassaförvaltaren är sjelfskrifven ledamot af förvaltningsutskottet.

Vid möte, der styrelsen väljes, utses tre revisorer jämte lika många suppleanter.

§ 7. Styrelsen, som har sitt säte i Stoeckholm, kallar ledamöter, utlyser allmänna möten, bereder de ärenden, som å dem skola behandlas, och verkställer å dem fattade beslut.

Styrelsen anordnar, när så finnes lämpligt, lokalmöten, besörjer genom lämplig person utgifvande af förbundets skrifter, fastställer reglemente för förbundsbyrån, utser dess föreståndarinna, beslutar om inflytande penningemedels placering, samt vårdar för öfrigt mellan de allmänna mötena förbundets angelägenheter.

För att styrelsen skall vara beslutsmässig, måste minst fem medlemmar vara närvarande.

§ 8. Kassaförvaltaren öfverlemnar inom två månader efter kalenderårets slut räkenskaperna till styrelsen, som håller dem revisorerna till handa.

§ 9. Styrelsen eger att utse rådgifvare bland personer, som befinnas villiga att lemna upplysningar och råd rörande olika grenar af förbundets verksamhet, samt ombud, för främjande af förbundets intressen i landsorten.

§ 10. Förslag till ändring af eller tillägg till dessa stadgar inlemnas till styrelsen minst en månad före utlyst allmänt möte. Styrelsen framlägger för mötet de väckta förslagen jämte sitt utlåtande öfver dem.

§ 11. Alla val ske medels slutna omröstning.

Beslut vid allmänna möten fattas med enkel röstpluralitet utom i frågor, som angå ändring af stadgarne eller användande af grundfonden, då två tredjedels pluralitet erfordras.

Beslut vid styrelsens sammanträden fattas med enkel röstpluralitet.

Ingen må genom ombud rösta.

39. Kvinnofrågan i Frankrike 1880—1884.

Alexandre Dumas: Les femmes qui tuent et les femmes qui votent. Paris 1880.

Alexandre Dumas: La recherche de la paternité. Paris 1883.

Emile Girardin: L'égalité de l'homme. Paris 1881.

Léon Giraud: La condition de la femme en Europe et en Amérique. Paris 1883.

Octave Gréard: L'enseignement secondaire des filles. Paris 1883.

Fransmännen yrka i allmänhet på äran af att gå i spetsen för civilisationen och i mer än ett hänseende hafva de ock gjort detta, men se vi på kvinnofrågans ställning hos de s. k. stora kulturfolken, är det intet tvifvel, att England eller rättare den anglosachsiska rasen är rörelsens anförare, att de öfriga folken följa efter, halft beundrande, halft dröjande, och att bland dem bilda fransmännen eftertruppen eller rättare de intaga vid denna liksom vid så många andra frågor, en ställning, som är för dem egen. En del af deras trupper hafva ryckt fram så långt, att de tyckas blifva lönlöst uppförde, andra stå orörliga, ja rent af okunniga om att en strid förestår, och det är endast ett mindretal, som funnit den för stridens framgång lyckliga ställningen.

Fransmännen ha likväl mer än en gång visat, af hvilken stor betydelse deras plats är i striden för det mänskliga framåtskridandet. En af deras snillrike historieskrifvare, *Guizot*, har sagt, att om ock andra land stundom gå framom Frankrike, så kan en idé först blifva populär och intränga bland massorna, sedan den vunnit insteg i Frankrike och därifrån spridt sig i Europa. Han anser detta förhållande bero af den klarhet, sympati och meddelsamhet, som utmärker den franska karaktären. Historien visar mer än ett fall, som bekräftar *Guizots* uppfattning, och om denna sats ej har nödvändigheten af en historisk lag, så står det dock fast, att vid alla

civilisatoriska spörsmål blir det af allra största vigt att klart uppfatta Frankrikes ställning till detsamma.

Det erbjuder således ett alldeles särskildt intresse att i Frankrike studera det sociala spörsmål, som kallas kvinnofrågan. Den franska logiken drager ut alla konsekvenser af en gifven idé, den franska fyndigheten fäster vår uppmärksamhet på förut opåaktade eller ringaktade sidor och slutligen gifver *l'esprit français* en form åt en fråga, hvarigenom den kan lätt uppfattas af folken och bli populär. Det är ej nog för läkaren att känna ett läkemedel, han skall ock kunna så uppblanda detsamma, att det lätt kan sprida sig i blodmassan och sålunda förbättra den sjuka organismen.

Det skulle vara lärorikt att följa utvecklingen af kvinnofrågan i Frankrike, att visa, huru som den franska logiken redan under 1600-talet, i hugenotten *Poullain de la Barres* berömda skrift »de l'égalité des deux sexes» (Paris 1679), drog samma slutsatser som uti våra dagar Stuart Mill angående könsens likställighet, huru upplysningstidehvarfvets skriftställare fattade kvinnan och hennes ställning och hvilket inflytande franska författares skrifter i detta hänseende utöfvade — för att icke säga utöfva än i dag — på hela Europas uppfattning; det skulle vara än lärorikare att kasta en blick på det inflytande, som franska revolutionen utöfvat på uppfattningen af kvinnofrågan — dock en sådan öfversigt af den franska kvinnans historia och af Frankrikes inflytande på Europa i detta hänseende skulle öfverskrida omfånget af en tidskrifts uppsats ¹⁾.

Äfven de många och talangfulle författare, som sysselsatt sig med kvinnofrågan under de senare decennierna, måste vi lemna åsido, hänvisande på den tillfredsställande redogörelse

¹⁾ I detta ämne intresserade läsare hänvisa vi till *Goncourt*: *La femme au dix-septième siècle*. *Rousselot*: *L'histoire de l'éducation des femmes*. *Gréard*: *L'enseignement secondaire des filles*. Paris 1883.

för deras åsigter, som lemnats af Emund Gammal i hans arbete: »Qvinnofrågan». (Stockholm 1880.)

Vi skola inskränka oss till en redogörelse för de märkligaste företeelserna i den franska kvinnofrågan under de sista tre åren. Men först några allmänna anmärkningar.

Det första, som väcker vår uppmärksamhet, är det förhållandet, att den franska kvinnan mindre än något annat lands kvinna intresserar sig för sitt köns framåtskridande, och detta på samma gång som politiska och andra sociala frågor lifligare dryftas i Frankrike än annanstädes och som lagstiftningen för kvinnan där är orättvisare än i de flesta andra land. Att äfven Frankrike äger många kvinnor med lifligt intresse för sitt köns utveckling hafva vi härmed icke nekat, endast att de ej äro så många, som man kunde förmoda.

Orsakerna till detta förhållande äro enligt vårt förmenande följande:

Först den stora makt kvinnan har i Frankrike blott såsom kvinna. »Où est la femme» lyder ett franskt ordspråk, och ingenstädes torde mannen vara så beroende af modren, system. hustrun och älskarinnan, som just i Frankrike. Det är den husliga toffelns förlofvade land och har så varit, alt sedan chevaleriets dagar. Hela Europa har hemtat sitt ordförråd af artighets och vördnadsuttryck för *kvinnan* från detta land. Genom detta sitt inflytande har fransyskan spelat en större politisk roll under de förflutna århundradena än något annat lands kvinna, och det kan ej väcka vår förundran om en fransyska drager i tvifvelsmål, huruvida någon lagstiftning i verlden kan förbättra den undantagsställning, som hon genom sin egen älskvärdhet och det manliga slägtets svaghet sedan långliga tider förskaffat sig.

För det andra det ringa antal ogifta kvinnor, som finnes i Frankrike, beroende dels af att en stor numerisk likhet förefinnes mellan könen, dels af det sätt hvarpå giftermålen

uppgöras; men, att de ogifta kvinnornas roll i striden för vidgandet af kvinnans verksamhetsfer ej är obetydlig, visar bäst England.

Slutligen det nära sammanhang kvinnofrågan i Frankrike erhållit till religionsfrågan, hvartill vi här nedan återkomma.

Men *hela* Frankrike är ej nöjd med det bestående. Det finnes ett litet parti, som arbetar på en förändring af bestående förhållanden. Det är dock ofta helt olika intressen och uppfattningssätt hos dem, som söka förbättra kvinnans ställning.

Man kan anse, att striden föres på trenne olika områden. Man söker att undanrödja missförhållanden, som hafva sin rot: i den franska statsförfattningen, i den franska lagstiftningen och i kyrkans förhållande till undervisningen.

Den franska statsförfattningen, liksom till en del den franska lagstiftningen, har framkallat den rörelse, som i Frankrike pågår att skaffa kvinnan politiska rättigheter. *Den franska lagstiftningen* har ställt fram på dagordningen frågorna om äktenskapsskilnaden och oäkta barns ställning. I dessa frågor har brännpunkten för stridigheterna legat. *Den katolska kyrkans förhållande* till den kvinliga undervisningen åter, har framkallat frågan om flickors undervisning, hvilken fråga har enligt vår uppfattning på ett tillfredsställande sätt lösts under den närmast förflutna tiden.

Vi skola nu betrakta hvar för sig dessa den franska kvinnofrågans olika sidor.

I.

Den nuvarande franska statsförfattningen, liksom författningen af 1789, inledes af den af Lafayette författade berömda förklaringen öfver de mänskliga rättigheterna. Ur denna förklaring följer med nödvändighet, att hvarje normalt utvecklade människa bör åtnjuta fullkomliga medborgerliga rättigheter.

Revolutionens alla författningar hafva dock icke lika litet som 1875 års författning dragit ut konsekvensen ur dessa rättighetsförklaringar. *Hvarje* fransman åtnjuter *alla* medborgerliga rättigheter, men *ingen* fransyska åtnjuter *någon* rättighet. Den fransyska kvinnan har ej innefattats uti begreppet »homme», kring hvilket rättighetsförklaringen rör sig.

Att ett så logiskt folk som det fransyska skulle genast uppfatta denna oegentlighet, är helt naturligt. Alt sedan 1789 har också tid efter annan inom representationen framkastats förslag, häntydingar och bitande kvickheter angående denna grundlagens oegentlighet. Hvarje författningsrevision har resonnerat häröfver, men en stor majoritet har alltid lyckats nedtysta alla anspråk, och lagstiftarne hafva bjudit öfver hvarandra i fina sofismer för att bortförklara, öfverskylla eller förneka denna inkonsekvens.

Sista gången frågan var för inom nationalförsamlingen nedtystades den med ordet: kunna kvinnorna strida för sitt fosterland? och då, liksom så många andra gånger i Frankrike, var det en fras, som bestämde utan vidare frågans utgång.

Att frågan om kvinnans politiska rösträtt framträder öfveralt i vårt århundrade har, synes det oss, en särskild orsak. Vårt århundrades statsförfattningar äro så omsorgsfullt utarbetade, att det inflytande, som kvinnan fordom kunde utöfva på politiken, nu ej längre är möjligt eller åtminstone blifvit reduceradt till en obetydlighet. Det är ej att beklaga. Hvarje olagligt sidoinflytande, hvarje kringgående af lagliga former blir alltid fördärfligt för samhället, och de som på sådana vägar komma till magten måste bland sina mest framstående egenskaper räkna list och förställning.

Detta ofvan påpekade förhållande gäller hela den konstitutionella världen, men det framträder bjärtast i Frankrike, enär enligt historiens vittnesbörd ingestädes det kvinliga inflytandet i politiken under förflutna tider varit så stort som just där-

städes. — Den franska kvinnan vill styra och kan det ock, hon skall aldrig i längden nöja sig att vara utan inflytande, och utan inflytande blir hon, om republiken konsoliderar sig. Man klagat redan, öfver att Frankrike ej längre har några salonger, att salongerna betyda så litet — men hvilka styra från salongerna — jo, kvinnorna.

När till dessa omständigheter kommer en för kvinnorna förnedrande lagstiftning, hvartill vi i det följande återkomma, och en känd benägenhet hos det franska lynnet att söka ytterligheter, är det ej att undra på, att ett parti inom det annars i kvinnofrågan konservativa Frankrike bildat sig, hvilket sträfvar att skaffa franska kvinnan medborgerliga rättigheter, och att framstående skriftställare uppställt denna fordran. Ett parti i Frankrike kan ej underlåta att agitera, och i spetsen för agitationen för kvinnans rösträtt står *Léon Richer*. Han grundlade redan under slutet af andra kejsardömet en tidning: »*L'avenir des femmes*», i afsigt att kämpa för dessa åsikter. Äfven M:re Juliette Adam har arbetat i denna riktning. — Denna frågas ifrigaste förkämpe, dess enfant terrible, om man så vill, är *M:lle Hubertine Auclert*. För ett par år sedan väckte hon stort uppseende genom att vägra att erlägga skatt, i det hon förklarade sig icke äga några skyldigheter mot ett samhälle, som icke gaf henne några rättigheter. Sedan har hon sökt sprida sina idéer genom den af henne sedan 1876 redigerade tidningen, »*La Citoyenne, journal pour la revendication du suffrage*». Ett möte, som dock ej lyckades tillvinna sig några sympatier hos den stora franska allmänheten och af de större franska tidningarne endast i hånfulla ordalag omnämndes, hölls i Paris våren 1883 för att väcka intresset för denna fråga ¹⁾.

¹⁾ Mötet var besökt af ett stort antal utlänningar från Schweiz, England, Amerika, Holland, Italien och Ryssland och var deladt i flera sektioner: för historia, uppfostran, ekonomi, moral och lagstiftning. Bland talare må märkas den för sin välgörenhet och sitt kristliga nit kända M:re de Gasparin(?), hvilken i värtaliga ordalag infördet till större delen rationalistiska auditoriet hade framhållit att hvad kvinnan har kristendomen

Men äfven skriftställare hafva med mer eller mindre talang framträdt och förfäktat kvinnans politiska rösträtt.

Det kanske mest träffande yttrande i denna fråga fälles redan 1870 af M:elle Daubié, Frankrikes första kvinliga student, då hon i en två gånger prisbelönt skrift kallad »Den fattiga kvinnans tillstånd i vår tid» säger, att det är farligt för samhället att lemna tillträde till valurnan åt all manlig oduglighet, men därifrån utesluta all kvinlig duglighet.

Emile de Girardin uppträdde ock i medlet af sjuttioalet med analoga åsigtter. Det uppseende de tilldrogo sig var intet mot det, som *Alexander Dumas* d. y. väckte, då han 1880 framträdde med sin egendomliga brochure: »Les femmes qui tuent et les femmes qui votent». Titeln väckte nyfikenheten, innehållet väckte eftertanken — att arbetet hade till författare Alexander Dumas, var dock det, som mest af alt samlade kring detsamma allmänhetens uppmärksamhet.

Det var ej första gången, Alexander Dumas skrifvit i kvinnofrågan. År 1872 hade han utgifvit ett arbete, kalladt »L'homme-femme», i anledning af en process mot en man, som dödat sin otrogna hustru. Dumas tog afgjordt mannens parti, och hela den lilla boken är genomträngd af ett djupt förakt för det svagare könet. Kvinnan är afgjordt en lägre varelse än mannen, och Dumas, fritänkaren, tvekar ej att såsom bevis för denna sats anföra, att det var endast i Adam, som Gud inbläste en lefvande ande.

Under de år, som förflutit sedan »L'homme-femme» utgifvits, har emellertid Dumas gjort helt om i denna fråga, såsom det påstås genom sina döttrars inflytande, och 1880 ställer han sig afgjordt på deras sida, som yrka likställighet emellan könen.

att tacka för. Hennes anförande föranledde Draigu och Auclert utgifvandet af ett från historisk synpunkt temligen lösligt arbete, kalladt »le roman de la femme chrétienne», som går ut på att visa, att kristendomen ingalunda har förbättrat kvinnornas ställning. — I och för närmare redogörelse för denna kongress hänvisa vi till »Actes du congrès international des droits des femmes». — Paris Ghio. Palais Royal.

»Les femmes qui tuent et les femmes qui votent» är lika litet som »L'homme-femme» ett arbete af bestående värde. Det är en flygskrift full af öfverdrifter, paradoxer och deklamatoriska fraser, sådana som man brukar finna hos de för sin logik och smak berömda fransmännen, när de beherskas af entusiasm och lidelse, men dessa fel oaktadt, kunna vi ej förbigå detsamma. Skriften bär Dumas namn. Endast detta är tillräckligt, för att den skall hafva upplefvat många upplagor och haft ett ej obetydligt inflytande. Stilen är ledig, genialiska tankar saknas icke, och de egendomliga åsigter, som där understundom uttalas, äro utan tvifvel betecknande för ett litet parti inom den franska nationen.

Arbetets utgångspunkt är liksom i »l'homme-femme» en process eller snarare flere processer. Det är kvinnor, som hafva på ett eller annat sätt hämnats på sina förförare. Äfven här rättfärdigar Dumas brottet. Kvinnan har rätt, säger Dumas, hon kan ej göra annorledes, då hon ej åtnjuter tillräckligt skydd af en maskulin lag i ett maskulint samhälle. Dumas anser dock, underligt och inkonsekvent nog, att det är mera bruken och sederna, som äro till kvinnans nackdel, än lagarna. Och huru skola förhållandena i detta hänseende kunna ändra sig, hvilka kvinnor vilja väl arbeta på förbättringen af sitt köns ställning? Snart sagdt inga. Ej de lyckliga, ej de sluga, som draga sig fram trots de dåliga lagarne, ej de af arbete nedtyngda, ej håller de gudfruktiga. De intelligenta, som uppfatta frågans alla svårigheter, draga sig oftast försiktigt tillbaka, de olyckliga åter äro altför försagda.

Och dock skall en förändring till det bättre åstadkommas. Nu följer, hvad som synes oss det egendomligaste i Dumas arbete.

De kvinliga brottslingarnes antal, säger Dumas, skall ökas, de som hämnas sina förförare eller döda sina män skola blifva alt flere och flere. Mannen med den alt större frihet, som

gifves honom, skall mer och mer värdslösa kvinnan, och hon därigenom drifvas allt längre fram på brottets bana — tills en reaktion slutligen blir en nödvändighet, och lagstiftarne tvingas att inse, att de måste träda emellan — *les femmes qui tuent amènent les femmes qui votent.*

Vidare anser författaren af »demi-monde», att denna af honom så mästerligt skildrade klass mer och mer skall utveckla sig och liksom alla uppväxande makter förr eller senare uppnå en erkänd plats med sina egna lagar, sina ideal, t. o. m. sin moral, som på filantropiens väg slutligen kommer att gå upp i kyrkans. — Dock, Dumas medgifver, att det finnes »*heureusement*» en tredje utväg för kvinnans befrielse. Det är kvinnans vaknande intresse för konst och vetenskap. »*J'en suis désolé pour Molière*», men ett faktum är att kvinnan nu med allas aktning eignar sig åt konst och vetenskap. Kvinnan-konstnär, kvinnan-vetenskapsforskare skall bilda ett samhällslager, och detta skall medföra viktiga sociala följder — det skall föra kvinnan till valurnan. Men det skall ock ha psykologiska följder, menar Dumas. Äktenskapet och kärleken skall ej längre blifva kvinnans enda mål, och Dumas gläder sig häråt — samme Dumas som endast för 8 år sedan ansåg, att blott såsom maka och moder ägde kvinnan *något* värde. Äktenskap och kärlek, säger Dumas, ha så föga lockelse för dem, som fått högre mål i sikte. Då kvinnorna erhållit frihet och framgång, säger Dumas, blir äktenskapet ett steg nedåt, då det uppställer mannen såsom familjens hufvud och kräfver lydnad af kvinnan. »Kärleken skall föra henne dit, säger en del. Och det tror ni? Det fordras manlig egenkärlek för att göra sådan invändning. Är Ni säker på att kvinnorna tycka till den grad mycket om männen» (*les aiment tant que ça*)? — Dumas tviflar därpå. Redan i *L'homme-femme* fränkände han kvinnan att begripa kärleken, och i detta påstående står han fast. Det är enligt honom icke

mannen, icke äktenskapet för mannens skull, som den franska kvinnan älskar, utan det är endast barnet. — Vetenskapen, menar Dumas, är framtidens religion, och när detta blir klart för kvinnan, skall hon egna den sin lidelsefulla dyrkan, utan tvekan för densamma lida en martyrs lidanden.

Dumas sammanfattar slutligen dessa sina satser: Mord, prostitution och intellektuellt arbete tilltaga, d. v. s. hämnd på mannen, förtjänst på mannen och täflan med mannen — se der den tredubbla och symptomatiska anvisningen, som den modärna kvinnan gifver.

Därefter följer hos Dumas en varm plaidoyer för kvinnans politiska rättigheter, hvilken ej egentligen sammanhänger med hans föregående påstående, att det är seden mera än lagarne, som böra reformeras. Vid denna plaidoyer utgår han från likheten i begåfning mellan man och kvinna. »Då den franska lagen förklarar kvinnan underlägsen mannen, så sker det aldrig för att befria kvinnan från en pligt gent emot mannen och samhället, utan det sker för att väpna mannen och samhället med en rättighet emot henne. När det gäller brott, tager man aldrig kvinnans svaghet med i räkningen; tvärtom man missbrukar den». Man skrattar nu åt tanken, att en kvinna röstar, och få äro de, menar Dumas, som dela hans uppfattning, men så har man alltid skrattat åt de nya idéerna. Angående kvinnans rösträtt blir det »först en öfverraskning så ett mod, så en vana, så en erfarenhet, så en pligt och slutligen ett godt». »Kvinnorna skola göra sig urnhattar klädningslif à la allmänna rösträtten och kjolar à la slutna röstsedeln — än sedan?» — I ett annat land än Frankrike skulle man säga, att ett sådant arbete som Dumas endast skadar den sak till hvars försvarare det uppstått; i Frankrike, frasernas land, vågar man ej anse detta vara förhållandet.

Dumas bok följdes af *Girardins*: »L'Egale de l'homme». Detta arbete utkom först i den liberala, af Madame Lambert

utgifna »La Nouvelle revue». Girardin hade uppträdt mot Dumas arbete: »L'homme-femme». Han gläder sig nu åt, att Dumas ställt sig på samma sida, som han själf står, på samma gång han polemiserar mot en del af Dumas åsigter. Girardin står där, han i sina föregående uppsatser stått. Han är en varm vän af kvinnans sak, men med sin egendomliga uppfattning. »La maternité», moderskapet är för honom kvinnans, ja samhällets högsta lag. Barnen skola därför tillhöra henne, och hon skall vara familjens medelpunkt. Hade man blott tagit kvinnan till utgångspunkten för den äktenskapliga lagstiftningen, hade samhällets seder rättat sig efter henne, så skulle den allmänna sedligheten stå långt högre. Girardin klandrar Dumas för att han vid sina reformationer endast utgått från samhällets skuggsidor. Det är den allmänna upplysningen, som förr eller senare skall öppna lagstiftarnes ögon, säger Girardin, ej det ökade antalet mord. Blir blott moderspligterna så uppfattade och uppskattade, som de böra vara, skall ej kvinnan, såsom Dumas tror, vilja vara utan mannen. Idealet måste vara »le ménage», där han arbetar för henne och hon för barnen. Endast undantagsvis kommer hon att uppträda såsom mannens medtäflare — men såsom moder måste hon hafva alla en fri medborgares rättigheter. Mot anmärkningen, att detta skulle medföra förlusten af kvinnans största behag, som ligger i hennes svaghet, utbrister han: »Djupsinniga kritici, om hvilka kvinnor talen I? Är det om det ofantliga antal, som deltaga i det hårda jordarbetet? Är det om det ej mindre stora antalet, som verkstäderna, fabrikerna och industrien ej lemna tid att åldras? Är det slutligen om alla dem, som hafva barn att uppfostra, hushåll att sköta — — alltid undantaget gjordt till regel, det ideela för det reela; salongsdamen, slottsdamen, kvinnan som läser romaner, tagen för kvinnan.»

År 1883 utkom i Paris ett väl skrivvet arbete af jurisdoktorn Léon Giraud, kalladt »Essai sur la condition des femmes en Europe et Amérique», i hvilket arbete kvinnans politiska rösträtt framhålles såsom nödvändigt för att skaffa henne en fast och aktad ställning i samhället. Detta arbete underställdes franska akademien, hvilken af en amerikanska, M:rs Botta, erhållit ett pris att utdela åt den författare, som bäst behandlade ämnet om kvinnans ställning. Nämnden, som skulle utdela priset, ansåg dock Girauds arbete alt för radikalt, mot hvilket beslut två af nämndens ledamöter reserverade sig, nämligen Alexander Dumas och Legouvé, den berömde författaren till »L'histoire des femmes». ¹⁾

Att frågan om politisk rösträtt för Frankrikes kvinnor har kunnat uppstå och vinna så pass mycken genklang, ha vi sökt förklara ur den franska grundlagen och den franska nationalkaraktären. När man ser på hela det franska folkets uppfattning af kvinnofrågan, synes det dock, som nötte man i dylika strider bort en onödig kraft. I ett land med en sådan uppfostran, sådana seder och sådan lagstiftning för kvinnan, som vi finna i Frankrike, torde hon och de män, som intressera sig för hennes framtid, hafva frågor af långt större betydelse att lösa än den om rösträtten, liksom det äfven ifrån liberal synpunkt kan ifrågasättas, om tilldelandet i detta nu af en dylik rösträtt åt kvinnorna skulle medföra lycka åt Frankrike.

Innan vi öfvergå till en redogörelse för de andra frågorna, vilja vi nämna, att nationalförsamlingen nyligen antagit ett förslag af en moderat medlem, *Georges Roche*, hvilket kan anses såsom det första steget på vägen till medborgerliga rättigheters erhållande. Roche har nämligen föreslagit, att kvinliga handlande — och Frankrike torde äga flere sådana än något annat land — skola få samma rätt som de manliga att välja handels-

¹⁾ Priset tillföll det ofvan i noten sidan 298 nämnda arbetet af Rousselot: L'histoire de l'éducation des femmes.

konsuler för handelstribunaler. År 1880 föreslogs denna lag, men motarbetades då af Gambetta; nu däremot understöddes motionen af regeringen.

II.

Den franska lagboken »le Code civile», skrifven och antagen under Napoleon I:s tid, är lika nedlåtande, lika orättvis och hård emot kvinnan, som den store Napoleon var det själf. Fransmännen, som med det största lättsinne revidera eller rent af omskapa sina statsförfattningar, bära dock en vördnadsfull och djup aktning för sin »code», och dess paragrafer äro för dem långt heligare än något regeringssystem. I den vilja de finna den orubblighet och fasthet, som de misströsta om att kunna finna i politiken. Det är »le Code» med sina bestämmelser, som skall bortjaga »det röda spöket», liksom Napoleon krossade revolutionen. Bonapartister och republikaner räcka hvarandra handen för att skydda den, och de i djupaste mening frisinnade, som inse, att äfven »le Code», särskildt då det gäller familjerätten, tål modifikationer, stå ensamma och fåtaliga, endast understödda af den yttersta vänstern, hvarigenom deras åsikter få utseende af att sammanhänga med detta radikala partis samhällsupplösande uppfattning af familj och ägendom.

Se där i få ord orsaken, hvarföre i det *fria* Frankrike, där till och med kvinlig rösträtt debatteras, äktenskapslagarna lemna så mycket öfrigt att önska, och ej ens de ändringar, hvilka verkstälts i Italien och Belgien, som ock hafva den Napoleonska lagboken, kunnat bana sig väg i Frankrike.

De frågor, som den franska äktenskapslagstiftningen måste framkalla, äro först de frågor, som finnas i andra europeiska land, nämligen den myndighet mannen har öfver hustruns person, hennes ägendom och öfver barnen. Giraud, i det af oss ofvannämnda franska arbetet: »Essai sur la condition des

femmes», framdrager ur rättegångshandlingarna en hel del fall och exempel, som visa, att kvinnan ej är tillräckligt skyddad, ej ens till sin person. En utlänning, som vistas i Frankrike, erhåller ofta det intryck, att inom den fattigare klassen det är »Madame» som håller tummen på ögat på »Monsieur», men Giraud anför en hel del fakta, som visa, att den franska kvinnan ofta kämbart får erfara det lifliga, obändiga lynnet hos sin äkta hälft, och att lagen är vanmäktig, när det gäller att skydda henne mot kroppslig misshandling. Endast med mannens tillåtelse kan hon söka rättvisa vid en domstol, en lagbestämmelse, som måste göra henne rättslös. Gent emot barnen är hon ock fullkomligt rättslös, och flera sorgliga processer hafva i detta afseende väckt allmän uppmärksamhet. En far ville tvärt emot modrens vilja, att alla döttrarna skulle uppfostras i kloster och vid 16 års ålder taga slöjan. Modren led i tysthet, då de äldsta döttrarne invigdes åt nunnelifvet, men då det blef den yngstas tur, kunde hon ej uthärda längre utan vädjade till domstolen, som dock ej kunde lemna henne något försvar. Ett dylikt fall inträffar endast undantagsvis erkänna de liberala franska skriftställarne, men orättvisan gäller dock alla.

Kvinnan har ej ens såsom enka rätt att vara sina barns förmyndare, om mannen vill hindra det, och gifter hon om sig skall ett familjeråd bestämma, huruvida hon fortfarande bör vara sina barns förmyndare, om hon varit det förut.

Likaledes är den form, som finnes för att skydda hustruns förmögenhet, alldeles otillfredsställande. Någon rätt till att ensam råda öfver hela sin förmögenhet äger hon ej under något af de olika system för ekonomisk lagstiftning för gifta makar, som finnas i Frankrike. Senare tillägg i Napoleons codex hafva endast ökat hennes ekonomiska beroende och några reformer hafva ej ens allmännare diskuterats.

Under sådana äktenskapslagar blir den naturliga följden, att många kvinnor bland de lägre klasserna, där ej konventionen inverkar, föredraga ett fritt äktenskap. Det är åtminstone de franska författarnes uppfattning af det tilltagande antalet af hushåll, som sakna lagens sanktion.

Men om alla dessa frågor lemnats relativt mera opåaktade, är det tvänne andra, som varit föremål för motioner, offentliga diskussioner och enskilda samtal, och som behandlats i nationalförsamlingarne, på teatrarne, i romanerna, i klubbarna och i familjerna, men af hvilka dock ännu blott en lösts på ett sätt, som, enligt vår uppfattning, den enklaste rättvisa och billighet skulle fordra. Vi mena frågorna om skiljsmessa (le divorce) och om oäkta barns rätt (la recherche de la paternité).

På frågan om skiljsmessa har den franska skönlitteraturen lefvat alt sedan kejsardömets dagar. Sardou, Dumas m. fl. hafva genomforskat samhällets olika lager för att mer eller mindre talangfullt framställa för allmänheten de skefva förhållanden, som framkallats af förbudet mot skiljsmessa; andra författare åter hafva med sin fantasi framkallat bilder, där det tygellösa själfsväldet, som en ny lag om skiljsmessa skulle enligt deras mening framkalla, målats med de mörkaste färger. Om dessa romaner och dessa teaterpjäser har i Frankrike skrifvits och disputerats om och om igen. Det har varit deras »Dukkehem».

Förslag till införande af »le divorce» hafva flera gånger framlagts för regeringen. Nu senast af M:r Naquet. Först i juli månad innevarande år har lagen om skiljsmessa efter långvariga öfverläggningar blifvit antagen af nationalförsamlingen. Skiljsmessa kan nu få ega rum i Frankrike, dock ej utan giltiga orsaker, efter verkställd laga undersökning. Vänsterpartiet önskade, att skiljsmessa skulle få ega rum blott genom »consentement mutuel», men detta förslag afslogs. Det var dock nära, att lagen hade fått den lydelsen, att mannen kan

få skiljsmessa, när hustrun är honom otrogen, men hon endast då, när mannen bor med sin älskarinna i hustruns hem. Det var den franske, protestantiske teologen, E. de Pressensé, som genom sitt energiska ingripande räddade de franska lagstiftarne från att begå i denna punkt en upprörande orättvisa. Förgäfves framstälde man, att likställighet i detta fall skulle framkalla alt för många skiljsmessor, att mannen ej kan i sedligt afseende likställas med kvinnan, känslan för moralisk rättvisa segrade likväl, och den för kvinnan kränkande paragrafen ströks, hvilken för öfrigt åter finnes i »le code Napoléon» för den art af skiljsmessa, som denna lag medgifver.

Lagen om skiljsmessa framkallade helt olika känslor hos olika delar af den franska befolkningen. Den, som skrifver dessa rader, var just i Frankrike, då denna lag antogs, och hon hörde då de mest motsatta yttranden. Många skakade på hufvudet åt denna nya lag och ansågo den lämplig i andra land, men ej i Frankrike, där giftermålen ingås utan tycke, och ombytligheten är en nationalsynd; andra åter glädde sig innerligt åt den nya reformen. Jag hörde mer än en person yttra, att nu törs man gifta sig, och en framstående kvinna af det mera avancerade partiet ansåg, att nu behöfdes inga vidare förbättringar i sedligt afseende, nu gjorde det ej någonting, att äktenskapen ingås utan tycke, ty »nous avons heureusement le divorce.»

Inför sådana yttranden blir äfven den, som anser den nya lagen vara god och nyttig, tveksam, och man läser nu med mera eftertanke om igen de uppsatser mot skiljsmessa, som skrifvits i Frankrike vid olika tillfällen och som alla rödja en uppfattning af det sedliga och af äktenskapet, som är för vårt protestantiska och nordiska uppfattningssätt i hög grad främmande.

Frågan om »la recherche de la paternité» söker ännu sin lösning. Själfva det grannliga ämnet förbjuder, att frågan om oäkta

barn kunnat så allmänt behandlas som den om skiljsmessa. Den har dock äfven den gifvit stoff både åt romanförfattare (M:r Alphonse af Dumas) och åt dramaturger (Sardou m. fl.).

Inom nationalförsamlingen har flere förslag varit framlagda för att åstadkomma en förändring i de bestående förhållandena, men ännu utan framgång. I Maj 1883 framlade Gustave Rivet ett förslag — det förkastades, i Dec. 1883 framlades ett annat af Béranger — äfven det förkastades.

Men hvilka äro då de missförhållanden för hvilka dessa samhällets parias äro utsatta i Frankrike, hvarföre är deras ställning där så mycket mera att beklaga än annanstädes?

I Frankrike liksom i Sverige äro de arflösa. I Sverige är dock fadren skyldig att bidraga till det oäkta barnets underhåll — låt nu vara att bidraget kan vara otillräckligt och att en falsk ed har befriat mer än en fader från hans pligt, en erfarenhet som hvarje domare kunnat göra.

I Frankrike däremot har fadren ingen som helst skyldighet mot det oäkta barnet och mot dess mor, och så väl modren som barnet äro förbudna att söka hjälp hos mannen. »La recherche de la paternité est interdite.»

»Hvad!» sade M:r *Cazot*, president i Kassationsdomstolen, då frågan behandlades i senaten förra året, »ni vill tilllåta den unga flickan att förfölja den man, som har gjort henne till moder; men hon skall ju då kunna vända sig mot den gifta mannen; det oäkta barnet skall framkomma med anspråk, store Gud, huru långt ha vi kommit! skall äktenkapet kunna öfverlefva sådana pröfvostenar!»

Denna uppfattning delas af andra framstående äldre jurister, hvilka på uppfordran af pressen uttalat sin mening om det nya lagförslaget. De tyckas anse, att kvinnan lika ofta är förföraren, och att en ändring i den bestående lagen skall ytterligare öka de oäkta barnen antal. Kvinnan skall finna sin uträkning vid att förföra.

Augier och en af Frankrikes främste kyrkliga auktoriteter Monseigneur Freppel hafva uttalat sig mera försigtigt. De önskade en förändring, men fruktade, att det nämnda lagförslaget ej skulle ha åsyftad verkan.

Varmt erkännande har det rönt däremot af Jules Simon, som särskildt sysselsatt sig med de fattiga kvinnornas ställning. Än lifligare och kraftfullare uttalade Dumas sina sympatier. Han utgaf en brochure »La recherche de la paternité», i hvilken han framlägger sina åsikter i denna fråga.

Rivets motion är enligt Dumas alt för inskränkt till sitt syfte, alt för mild emot brottet. Dumas framkastar ett lagförslag, som, man må nu säga om det, hvad man vill ej kan gärna anses annat än dikteradt af en djup moralisk känsla och vördnad för kvinnan, liksom hela arbetet i ädel uppfattning visar ytterligare ett framsteg hos Dumas, om man ock i detta arbetet måste beklaga öfverdrifter, som stå på gränsen mellan det sorgliga och löjliga.

Dumas ideallagstiftning uti i fråga varande afseende vore, att hvarje ogift man skulle vara skyldig att gifva sitt namn åt barnet och att enligt sin samhällsställning underhålla detsamma. Är han gift eller utfattig, så skall han dömas till åtminstone två års fängelse.

För att hindra att kvinnan skulle ockra på dessa lagbud, skulle hon straffas med ända till 10 år straffarbete, om hon falskeligen angaf mannen, och barnamord skulle beläggas med dödsstraff. Vidare yrkar Dumas, att arfsrätt må beviljas oäkta barn och hittebarnshus upprättas — således de ytterligaste åsikter framställas, då man ännu har att vinna den enklaste rättvisa.

Men det var, som Dumas sade, »ingenting, som rör kvinnan, intresserar våra politici, hvilka, så synes det, hafva hvarken mor eller systrar, eller hustru eller döttrar, eller ens

älskarinnor. Det finnes för dem ingen skilnad mellan jungfru Maria och Louise Michel.»

I de orden ligger ock i själfva verket grunden till att det liberala, det radikala Frankrike till och med, söker så litet befordra kvinnans bästa.

»Louise Michel» den intransigenta kvinnan, socialistens kvinna, för hvilken ej finnes familj, ej moderspligter, som lefver för politiken och endast genom petroliilågorna skymtar en ljusare framtid, skrämmer lagstiftarne att företaga äfven nödvändiga reformer. Om ock Girardins, Dumas m. fl. åsigter stundom bära en färg, som kan komma den sanna frihetens vänner att stanna och undra, så blir detta på ett helt annat sätt fallet, när tal blir om de rena socialistiska skriftställarne, för så vidt dessa äro vänner af kvinnans framåtskridande. Vi veta, att det ej är fallet med alla. Proudhon uttalade sig inkonsekvent om kvinnan, men dock på det hela taget reaktionärt, och vi hafva inom *vår* litteratur sett liknande reaktionära sträfanden.

De skäl för könens likställighet, som de rena socialisterna begagna, kan man få lära känna i en i Paris nyligen utgifven brochyr »La femme et la révolution» af Frédéric Stackelberg. Man måste dock anse att den bevisföring, som i detta arbete gör sig gällande, på det hela taget ej är så bindande, som den vi finna t. ex. hos Max Nordau i hans bekanta arbete. Står jag på rent materialistisk grund, sätter jag högst den materiella kampen för tillvaron, blir kvinnan efter i striden och mer eller mindre förtrampad. De socialistisk-materialistiska skriftställarne, som yrka på könens jämnlighet, införa — mot sin vilja antagligen — känslösvärmeri och inkonsekvens i läror, som de anse endast hvila på förståndet.

De socialistiska kongresser, som tid efter annan sammanträda i Frankrike, hafva, för så vidt det gäller kvinnans politiska rättigheter, uttalat sig mycket olika. Le congrès

socialiste i Marseille 1879 uttalade sig för »égalité absolue des deux sexes», den i Paris af 1880 nekade kvinnans rätt att deltaga i politiken; det är illa stäldt med det land, där kvinnan måste göra det, yttrade helt nyligen själfva *Paula Minck*. — Men i *ett* äro socialisterna eniga, och det är just detta, som gör lagstiftarne så konservativa — de vilja äktenskapets upphäfvande.

»Våra lagstiftare se ingen skilnad mellan Louise Michel och den heliga jungfrun», sade Dumas. Den heliga jungfrun, d. v. s. det katolska kvinliga Frankrike, som har sitt öfverhufvud i Rom och sitt samvete i bigtstolen, håller tillbaka i andra fall liberala fransmän att förbättra kvinnans ställning. De frukta, att hvarje makt, som tilldelas kvinnan, skall endast komma »det svarta spöke» till godo, som förföljer lika väl som det »röda» det liberala Frankrike.

Men upplysningen skrämmer detta svarta fantôme — tyvärr går det ej lika lätt att jaga bort det andra. Vi komma härmed in på ett nytt kapitel — undervisningen.

III.

År 1880 föreslog Camille Sée i nationalförsamlingen, att staten skulle ikläda sig ansvaret för den kvinliga undervisningen. Efter åtskilliga »amendements» gick förslaget igenom, och Frankrike äger nu fullständigt organiserade, af staten bekostade flickskolor.

Af den motivering, som åtföljde Camille Sées motion, liksom af den följande diskussionen framgår tydligt, att den religiösa frågan hade gifvit upphofvet till frågan om att staten tog om hand den kvinliga undervisningen, och att det var den religiösa frågan som gjorde, att motionen blef antagen. Församlingen hade ej af blott intresse för kvinnans bildning enat sig till detta beslut. Hade det varit intresse

för kvinnans väl som varit motivet, då hade ock »la loi sur la recherche de la paternité» kunnat blifva genomförd.

Kvinnans undervisning ligger i den katolska kyrkans hand, hon gör kvinnan till Roms undersåte, men, om ock styfmoderligt behandlad af lagen, är hon dock en makt i staten, och Rom herrskar genom henne — drag henne ifrån Rom och det har förlorat sitt starkaste stöd. Men i och för detta ändamål, måste hon ej längre uppfostras i klosterskolor. Men de enskilda skolorna kunna ej bestå täflan med klostrens, det blir *statens* uppgift att våga en strid.

Att börja med att förbättra uppfostran, att först genomdrifva kvinnans lika rätt till undervisning, det är ett logiskt sätt att gå till väga — är blott det målet vunnet, faller allt annat till.

Den rörelse, som f. n. pågår i Frankrike för att förbättra flickskolorna, är onekligen det märkligaste fenomenet inom den franska kvinnoverlden. I och för att förbättra flickornas undervisning arbeta de mest begåfvade och energiska kvinnor, som Frankrike har att uppvisa. Det är ett arbete, som bedrifves tyst och utan fraser — men som desto förr skall föra till målet: mannens och kvinnans likställighet. Märkliga resultat ha redan inom skolorna vunnits. I Sèvres har grundlagts ett stort seminarium för bildande af lärarinnor, med utmärkt material och förträfflig undervisning, och i de flesta stora städer hafva uppstått präktiga skolor, af hvilka många i metodens förträfflighet och i lärarinnors och lärjungars nit torde vara att anse såsom bland de bättre i Europa.

Då en fullständig redogörelse för de franska flickskolorna och deras verksamhet inom kort utkommer, så hänvisar jag till detta arbete dem, som hysa särskildt intresse för den kvinliga undervisningen.

40. Den signade Juleqväll.

Inga missljud mitt öra förvilla,
 Jag går långt från palatser och tjäll —
 Öfver jorden han sänker sig stilla,
 Den signade juleqväll.

Skogen susar vid randen af heden,
 Öfver den ligger drifvan så mjell.
 Ensam går jag åt snöhöljda leden
 Den signade juleqväll.

Det går fort — blott i tanken jag ilar —
 Snart jag står vid ett gammaldags tjäll;
 Öde nu i sin dunge det hvilar
 Den signade juleqväll.

Intet ljus tindrar mot mig derinne,
 Det är mörkt i mitt fädernetjäll —
 Men det ligger så ljust i mitt minne
 Den signade juleqväll

Snöhvit duk uppå bordet man breder,
 Brasan sprakar på kökspiselns håll,
 Och till högtid man samfäldt sig reder
 Den signade juleqväll.

Psalmen sjunges af gamla och unga,
 Nu fins ingen, som icke är snäll.

Om man än ej har röst, vill man sjunga
Den signade juleqväll.

— — — — —
— — — — —

Dock ej julpsalm derinne mer klingar,
Det är tyst i det ensliga tjäll:
Tjugo solvarf deröfver sänkt vingar
Den signade juleqväll.

Stängd är dörr'n. Alla flyttat ur huset,
Sofva djupt under tillfrusen fäll.
Som en grafpsalm från dungen hörs suset
Den signade juleqväll.

Fönstren — frosten har gjort dem så granna —
Gnistra kallt mot den stjernströdda pell.
Mot en ruta jag kyler min panna
Den signade juleqväll.

Om jag skulle förtälja en saga
Inför dig blott, du graflysta tjäll?
Nej, du vet den! — Långt bort vill jag draga
Den signade juleqväll.

Först ett stelfruset blad från den kullen,
Der jag förr plockat blommor så säll,
Och en kyss åt den snötäckta mullen
Den signade juleqväll!

Om jag skulle till kyrkgården vandra?
Nej, mitt hjerta, din färd dit ej ställ!

Du bör ej med din glöd störa andra
Den signade juleqväll.

Gack tillbaka! Var höjd öfver smärtan,
Lyft din blick emot eviga tjäll!
Lätta andras betungade hjertan
Den signade juleqväll!

Tänd ett julljus åt den som är utan,
Hvar du kan, ondt med *godt* vedergäll!
Det är bättre, än drömma vid rutan
Den signade juleqväll . . .

Lyss till helsningen, änglarne sjunga
För hvar själ under himmelens pell,
Tills i lofsång han löser din tunga
Den signade juleqväll!

Anna A.

---

41. Såg du?

Såg du genom tingens slöja
Något väsen hemligt röja
Hvad det inom bär?
Vägde du i menskoverlden
De blott halft förstådda värden
Som sig dölja der?

Såg du blott hvad dagen skänkte:
Blott den skönhet strålen stänkte
På naturens drägt?

Såg du blott den bragd, som blänkte,
Blott den ära, som du tänkte
Dig med ryktet slägt?

När sig ljusets strålar bryta
Bjert mot hafvets spegelyta
Mörkt än djupet låg;
Mången glans var blott en villa —
Mången perla hvilar stilla
Under upprörd våg. :

Dagens sol i vester bergas,
Aftonmolnet purpurfärgas
Men bakom dess rand
Fastän bleknad stjernan blickar,
Mången helsning dock hon skickar
Från ett fjerran land.

Öknen med en flygtig fågning,
Målar vida vattens hägring,
Vandrarn lockas och bedras,
När sitt flöde lilla källan
Bjuder rikt — fast funnen sällan —
I en gömd oas.

Månen ut sitt silfver tömmer
Öfver dalen, förn han gömmer
Sig vid klippans arm; —
Klippan mörk dock sjelf förråder
Ej kristallens rena åder,
Icke guldet i sin barm.

Såg du skickelsernas under
Blott som slump och menskofunder,
Makten ej deri?

Såg du endast hvad som felas
 Jordens endrägt — ej det helas
 Dolda harmoni?

Såg du genom tingens slöja
 Något väsen hemligt röja
 Hvad det inom bär?
 Såg du än i menskoverlden
 De blott halft förstådda värden
 Som sig dölja der?

Thea Scherini.

42. Afstånd!

Hvad är den lilla bit af jord,
 Som skiljer oss ibland
 Ifrån en vän, som vi ha kär
 Uti ett fjerran land?

Hvad gör det, om han skiljd från oss
 I andra zoner trifs,
 Blott, när en gång vi åter ses
 Ett inre samband gifs.

Ack, hvad betyder väl hur lång
 Den tid är, då vi möts,
 Om fastare blott hvarje gång
 Det gamla bandet knöts.

Hvad är väl ett farväl, som gladt
 Af ett välkommen följs,
 Mot det farväl, som ej talts ut
 Och utaf tystnad höljs?

Hvad är ett afstånd blott i rum
Emellan vän och vän,
Emot en vän på nära håll
Som aldrig kom igen?

Hvad äro mil på jordens krets,
Som skilja menskors stråt,
Emot de millioner mil,
Som skilja hjertan åt?

När de, som förr i vänskap trifts,
Till sist af ingen vet,
Då först ett inre afstånd blir,
Då först blir ensamhet!

43. Öfversigt af under året utkommen historisk litteratur.

Redan Sofokles utbrister: »Af alt underbart är människan underbarast», och en nyare tidens tänkare ser i studiet af människan det studium, som är människan mest värdigt. Filosofien och historien hafva också under alla tider haft en stor dragningskraft, ej blott för dem, som egna sitt lif åt vetenskapens tjänst, utan äfven för dem, som i studierna blott söka en hvila och en ny kraft i och för det praktiska arbetet. Särskildt gäller detta historien, som utan en invecklad terminologi och med ett konkret innehåll lättare än filosofien tillegnas, åtminstone till vissa sina delar, af den bildningssökande allmänhet, hvarpå vi ofvan syftat. Det har visserligen blifvit sagdt, att just de populäraste delarne af historien, berättelsen och biografien, ej hafva något egentligt värde, då de blott tillfredsställa en viss nyfikenhet. Men att vara »nyfiken» på att lära känna människan under olika tider och förhållanden, det är en nyfikenhet, som väl de flesta torde kalla »vetgirighet» — andra bevis mot denna skefva uppfattning att förtiga.

Ett faktum är det emellertid, att den historiska litteraturen är ständigt växande, och i vår lilla svenska bokverld är det ett ej obetydligt antal arbeten inom detta område, som årligen se dagen. I den öfversigt af årets historiska litteratur, som vi nu tänka att gifva, lemna vi åsido den del deraf som genom att rent vetenskapligt behandla specialfrågor, hvilka ej kunna intressera andra än historici ex professo, ligger utom denna tidskrifts område. Ej håller komma vi att anföra någon detaljkritik angående nedannämnda arbeten, då det skulle föra oss alt för långt och troligen föga intressera våra läsare.

Den biografiska litteraturen är naturligtvis den rikaste — det är den, som är företrädesvis populär. Otvifvelaktigt främst i mer än ett afseende står *Elof Tegnér's Gustaf Mauritz Armfelt*, af hvilket arbete tvenne delar utkommit, omfattande Armfelts lif till 1802, då han utnämndes till minister i Wien. Biografien är skriven på ett särdeles vördadt, lättflytande och välljudande språk; de upplysningar, som meddelas om våra yttre och inre förhållanden under Gustaf III:s och hans efterföljares regering, äro af det största intresse; slutligen erhålla vi en fullständig och tydlig bild af den ryktbare konungagunstlingen. G. M. Armfelt har mycket sysselsatt »cronique scandaleuse», men föga historien. Genom denna biografi ställes dessa skandaler på den underordnade plats, som dem tillkommer, och vi få lära känna Armfelt såsom konungens trogne vän, såsom hans rådgifvare och såsom en tapper krigare; vi få äfven se, att ej all skuld för misstagen i konungens regering, som ofta varit fallet, kan skjutas på Armfelt, om han ock ej står skuldfri. För ryska kriget varnade han sin konung, likaledes för en våldsam maktutvidgning. I den andra, nyss utkomna delen finna vi, huru de flesta onda rykten och smädelser uppstått emot Armfelt och huru hans ställning såsom den döde konungens närmaste vän måste, vi skulle nästan vilja säga med oundviklig nödvändighet, föra honom i en tvetydig ställning till den nya regeringen. Det hade fordrats en karaktär af helt annat slag än Armfelts för att kunna gå segrande genom ett sådant prof. Oaktadt objektiviteten i arbetet och de grundliga forskningar, på hvilket det stöder sig, kan dock ifrågasättas, om ej författaren en eller annan gång — här är ej platsen att närmare specificera de olika ställena — fäst alt för stor betydelse vid Armfelts egna uppgifter. Detta arbete stöder sig nämligen hufvudsakligen, ehuru väl andra källor användts, på Armfelts egna papper; en rikhaltig samling, som förvaras i Finland och som i detta

arbete för första gången blifvit begagnadt af den historiska forskningen, hvilket ej minst gör detta arbete värderikt.

Näst Tegnér's arbete ådrager sig *Warburgs Olof Dalin* den största uppmärksamheten. Denna fullständiga biografi har, som bekant är, vunnit svenska akademien pris och offentliggjordes i våras bland dess handlingar. Det är ett arbete af stort vetenskapligt värde, men som genom sin angenäma stil och intressanta innehåll bör få läsare äfven utanför fackmännens krets. Olof Dalin är visserligen ej som Armfelt en så till sägandes populär personlighet, men han förtjänar väl att vara närmare känd af hvar och en som nitälskar för svensk kultur genom sin betydande verksamhet i och för dess höjande. Warburg tecknar Dalin i sammanhang med sin tid, hvilket utan tvifvel är det enda rätta sättet att teckna en historisk personlighet. Högst intressant är redogörelsen för uppkomsten af vår första betydande svenska periodiska organ, *Argus*, samt de talrika utdragen ur denna på sin tid så inflytelserika tidskrift. Äfven åt Dalins deltagande i det politiska litvet lemnas tillbörlig hänsyn. Tvisten om huruvida *Dalin* var hatt eller mössa synes oss ej behöfva kräfva så mycken uppmärksamhet. Dalin var tydligen af dessa fredliga naturer med skarpt omdöme och lidelsefritt sinne, för hvilka hvarje partisanne var en styggelse. Om Dalins förhållande till fru Nordenflycht få vi veta litet eller intet, och det är ibland de få anmärkningar, vi gjort vid läsandet af denna högst intressanta afhandling.

Samme författare har äfven nu till julen skänkt oss en annan biografi, som kanske är, om man så vill, mera pikant, ehuru af jämförelsevis underordnad värde. Det är en studie öfver *Molière*, särskildt såsom människa. Flere franska forskare hafva under de senare åren, då den historiska kritiken och forskningen i Frankrike väckts till nytt lif, egnat stor möda åt att sprida ljus öfver de många dunkla punkterna i *Molières*

enskildta lif, hvarigenom äfven hans författarskap tydligare framträdt. Det är företrädesvis dessa nyare arbeten, som Warburg talangfullt begagnat, och han har lyckats åstadkomma en fängslande bild af Molière, som af alla torde läsas med stort nöje.

Ett i flere punkter på själfständig forskning stödt arbete är *Julianus Affällingen* af *J. Centerwall*. Få karaktärer i världshistorien torde väcka mera intresse än Julianus, denna storartade uppenbarelse, som trodde, att han med makten af sitt herrskarord kunde rycka historien ur dess bana, och som sammanfattade och uppfattade alt hvad den antika världen hade skönt, men som var både döf och blind för dess brister. Både diktare och forskare hafva sökt att tydliggöra denna i ordets djupaste mening tragiska personlighet, men ännu torde väl ingen på ett fullt tillfredsställande sätt framställt Julianus så väl från historisk som psykologisk synpunkt. Svårigheterna vid ett sådant arbete äro ock stora. Utom de psykologiska egendomligheter, som Julianus karaktär förete, äro ock de historiska händelserna, som äro förknippade med hans namn och verksamhet, höljda i mycket dunkel. Den kristna reaktion, som följde efter hans fall, fäste vid hans minne smädelser, hvilka endast den nya kritiken kunnat borttaga, och det beröm, med hvilket 1700-talets filosofer hafva öfverhopat honom, har endast ytterligare ökat förvirringen, ty det hör till de många egendomligheterna, som vidlåda med Julianus Affällingen, att han, en af de störste reaktionärer, som världshistorien har att uppvisa, har beundrats af de s. k. upplysningsfilosoferna.

Ofvannämnda arbete erbjuder mången intressant inblick i den store kejsarens lif och personlighet samt vittnar om vidsträckta studier i de gamla författarne. Teckningen af universitetet i Athen, som tyckes haft vissa yttre likheter med våra universitet, skildringen af den tidens bildning och Julianus förhållande till densamma torde vara ibland de intressantare

kapitlen. Angående Julianus förhållande till kristendomen följer författaren hufvudsakligen Navilles berömda arbete »Julien l'Apostat et sa philosophie polythéiste». — Oss synes formen något sammanträngd. Fackmannen önskade få veta mera uppgifter, och de andra finna ej alltid den lätta stil, hvarpå de sätta värde.

Förstod ej Julianus sin tid, så finna vi i stället i *Cavour* den praktiske statsman, som fattade sin tids och sitt folks kraf och som därigenom blef återupprättare af den italienska nationen. Få blad i den nyaste historien torde vara mera värda att vara kända än det italienska folkets strid för sin nationella enhet. Sagohjälten, så till sägandes, i denna strid är den oegennyttige, älsklige Garibaldi, men han är i denna stora strid hjärtat och armen, hufvudet däremot är *Cavour*, och det är onekligen till honom, som det italienska folket står i den största skulden för stridens lyckliga utgång och han är onekligen den, kring hvilken händelserna bäst grupperas. Den biografi öfver *Cavour*, som nyligen utkommit af H. Wieselgren, är lättläst och underhållande och sluter sig värdigt till den serie af populära biografier, som utgifves af Lars Hjertas minne.

Inom den historiska öfversättningslitteraturen vilja vi först nämna *Motley: Nederländernas frihetsstrid* (öfversatt af V. Nachman, Billes förlag). Detta arbete är ej ännu i öfversättningen afslutadt, men vi tro, att, när det en gång blir färdigt, kommer det att läsas i vidsträckta kretsar, ty få historiska arbeten torde kunna påräkna varmare sympatier. Visserligen ljuder kanske ordet »strid» obehagligt i en del öron, krigshistorien kan ej längre påräkna den stora allmänhetens intresse, men det är i denna bok tal om en strid för frihet, andlig och politisk, som utkämpades med en entusiasm, en ihärdighet, ett snille, hvars like man ej torde finna i verldshistorien, utan att gå tillbaka till det grekiska folkets strid mot det persiska barbariet. Liksom i ett stort drama upprullar för-

fattaren för oss de olika scenerna uti denna det nederländska folkets stora frihetskamp. Striden och underhandlingarne äro mästerligt grupperade kring Wilhelm af Oranien, »den store tigaren, fäderneslandets fader», en af de ädlaste personligheter, som verldshistorien kan uppvisa. Vi få i Motleys arbete följa den märklige mannen ifrån den stund, då han som en ung page stödde den svage och stapplande kejsar Karl V, när han i den stora rådhusalen i Brüssel öfverlemnade Nederländerna till sin son Filip, till den dag då han träffades af lönmördarens kula uti Delft. Under de mellanliggande åren utvecklas Wilhelm ifrån den njutningslystne ynglingen till den för folket altförsakande mannen, och det är ej minst denna utveckling, som gör Wilhelms karaktär i så hög grad anslående. I Macaulays berömda arbete grupperas händelserna också kring en Wilhelm af Oranien, den förres sonsons son, och Macaulays och Motleys arbeten kunna ställas vid hvarandras sida såsom ibland de yppersta historiska arbeten, som blifvit skrifna.

Ett annat arbete, som ej är utan sin märkvärdighet, är *Drapers: Den europeiska forskningens historia*. Det är en glädjande sida af vår tids intellektuella lif, det alt mera vaknande intresset för bildningens och sedernas historia, och Drapers arbete bör därföre blott genom sin titel erhålla många läsare. Vi tro dock, att titeln, oaktadt de många förträffliga saker, som finnas i arbetet, säger mera än innehållet. Man väntar sig nämligen en redogörelse för de olika vetenskapernas utveckling och resultat samt för deras främsta idkare under de förflutna århundradena. Något sådant finna vi dock ej. Författarens framställning är ganska utförlig så länge det gäller grekerna, men blir alt mera kortfattad ju mera vi nalkas vår egen tid. Cartesius står lika litet som Kant nämnd bland filosoferna, statsvetenskaperna äro alldeles utelemnade, och äfven för naturvetenskaperna är redogörelsen långt ifrån fullständig. Orsaken till detta förhållande är dock ej ett förbi-

seende af författaren, utan helt enkelt att författaren ej skrifvit den europeiska forskningens historia, utan »History of the intellectual development of Europe». Författarens mål har varit att skildra intelligensens utveckling och de lagar, efter hvilka den har ägt rum och som äro, enligt författaren, typiska för all mänsklig utveckling. Författaren utgår ifrån den satsen, att ett folks lif är liksom den enskildes; först ha vi barndomen, en sagotid, så ungdomen, en trosålder, därefter medelåldern, en förnuftsålder, och slutligen ålderdomen, en allmän svaghet i det andliga arbetet. Alla dessa stadier genomlöpa nu hvarje folk, och för att bevisa detta redogör författaren i detalj för den grekiska odlingen, men då nu den kristna odlingen endast följer samma lagar, så anser sig författaren angående den ej behöfva vara utförlig. Europa befinner sig för närvarande i medelåldern och Asiens folkslag i ålderdomen. Författarens uppfattning är ej ny. Den har många gånger uttalats, och af den store italienske tänkaren *Vico* satts i system i början af 1700-talet. Den hela människoslägtet omfattande karaktär, som ligger i den kristna kulturen, liksom den enhet, som man onekligen spårar i människoslägtets utveckling, förbiser författaren, och många motsägelser kunna anmärkas i hans arbete. Äfven historiska oriktigheter såväl i detaljer som i hufvudsak kunna anmärkas, beroende dels deraf att arbetet ej är nytt, (utkom i Amerika 1862), och således ej upptager historieforskningens senare resultat, dels af att författaren utgått från sina satser och tydligt stundom efter dem anordnat det historiska materialet. Påståenden sådana som, att de grekiska myterna bildats utan asiatiskt inflytande, att Rom skulle fallit äfven utan barbarernas påträngande, att det grekiska kejsardömet var utan något andligt lif, att Europa under åttahundra-talet ej var bättre än f. n. Kaffrernas land m. fl., (Karl den store = Cetevayo!!) kunna säkerligen ej försvaras. För den som

kan historia är ett arbete sådant som Drapers i hög grad lärorikt, men den som vill däraf *lära* historien torde läsa det med en viss varsamhet. Stilen är klar och angenäm, och skilringarna af Arabiens kultur och medeltidens lärdom torde, oaktadt en del öfverdrifter och smärre oriktigheter, erbjuda det största intresset, då vi ej äga på vårt språk, oss veterligen, någon nyare skildring af dessa intressanta ämnen.

* * *

Vår öfversigt har redan växt ut altför mycket och är ändock långt ifrån fullständig. Vi ha att nämna Schücks värderika afhandling om Shakespeare, Fryxells intressanta postuma uppsats: »Min historias historia», Ahnfelt: Ur den svenska aristokratiens lif m. fl. originalarbeten och bland öfversättningar, den påbörjade af Carlyles berömda arbete i Franska revolutionens historia, Machiavellis: Florentinska historien, samt slutligen Greens mönstergilla arbete: Engelska folkets historia. Af den historiska litteraturens rikedom torde man kanske kunna draga den slutsatsen, att det historiska studiet blomstrar i Sverige, och skulle det vara händelsen, så äro vi ock säkra om att gå en lycklig utveckling till mötes.

E. F.

---

44. Gift.

(Med anledning af en bok utgifven på Alb. Bonniers förlag, hösten 1884.)

Det finnes ett arbete af en svensk diktare, hvilket icke här kan nämnas, ehuru det ligger inom området för tidskriftens uppgift. Utkommet i höst har det upprört snart sagdt hela vårt folk, i enskilda kretsar så väl som på gatan, i hemmet så väl som i domstolssalen. Det är, med en ringa för-

kortning, *gift*, som här bjudes oss — gift i kristallskål, blixtrande af snilletts eld men utstyrd med bilder, osköna, okyska och råa under all beskrifning.

Det är synden, satt i system, upphöjd till princip! Och om detta dristar man säga, att »det är ej underligt, att ungdomen hyllar den ifrågavarande diktaren: det är ju idel natur och frihet han förkunnar, och de höra ungdomen till, de äro tidens lösen». Ja väl! på samma sätt som jordbäfnings- och öfversvämning. Men det är icke den råa naturkraftens osjäliga frihet, som är målet för den utveckling, vår tid återoppar, utan det är förnufts makt att, frigjort ur träldomen under den oförstådda materien, binda denna under människans vilja och bruka den råa naturkraften i den förädlade naturens tjänst. Och likväl vill man i denna förnufts-frihetens tid hylla såsom befriare den, hvilken manar ungdomen att feget böja sig under oket af sin lägre natur, att uppgifva allt motstånd, all kamp och ge sig skamligt fången i de lägsta lidelsers våld!

Man borde då åtminstone vara ärlig och erkänna, att det är reaktionen, slafveriet under blinda naturmakter, man hyllar, i stället att, som nu, hissa falsk flagg i frihetens färger.

Andra vilja finna en ursäkt för förf:n i hans stora beundran för moderskallet. Ja, det är sant: han säger sig sätta moderskallet högt; men han ser det uteslutande från natursidan. Mennisko-moderns kall är för honom ingenting annat än fogelmoderns eller killingmoderns; och det må väl ej kallas att ställa det högt. Man behöfver för öfrigt ej gå längre än till den första, ohyggliga, men med mesta omsorg utarbetade berättelsen i boken, för att finna hurusom, i förf:ns ögon, moderskallet, uppfattadt ur etisk synpunkt och uppfyllt med hela den naturliga moderskärlekens ömhet, är icke blott af noll och intet värde, utan rent af förderfligt i sina verkningar.

»Men», säges det vidare, »förf:s eget lif står i strid med hans lära». Det skulle således vara en tvåfaldig lögn, som

han framlagt i den onämnda boken. Hvarför? Icke för att förföra sitt folk, säges det, utan för att få bröd åt hustru och barn.

I sanning! vore det så kan en grymmare förebråelse icke riktas mot en nation. Dess snillrikaste, mest begåfvade män skulle för att kunna vinna bröd åt de sina nödgas vädja till sitt folks sämsta lidelser!

Men är det så? är det sant, att den ifrågavarande förf:ns skrifter vunnit mångdubbel afsättning i den mån de blifvit sämre och anslagit de rääste, lägsta, mest djuriska sidor af folklynnnet? I så fall delar nationen förf:ns skam och skuld, utan ätt derfor i minsta mån aflyfta dem från honom. Och »hustru och barn»? skola de verkligen kunna lefva af det bröd, som vunnits med sådana medel? Tror diktaren, ätt de skola mättas af hurraropen på den ovetande pojkhopens läppar; ätt de skola må väl af de frommas grämelse öfver hånandet af hvad för deras hjertan är heligt; ätt de skola frodas af ångestfulla mödrars tårar eller hemta helsa af blygselns rodnad på rensinnade ungmörs kinder? Förstår han då icke med allt sitt snille, ätt brödet, som så vunnits kan blifva gift äfven på deras läppar, som han högst älskar?

Man har på sistone också sagt, ätt diktaren ångrar sitt verk. Vi önska, ätt det vore sant och ätt han må sona hvad han brutit, i den mån sådant är möjligt.

Till dess står han, trots all hyllning, alla ärebetygelser, såsom ätt föremål för blygsel och sorg inför de svenska hemmen; och till dess varna vi alla renhjärtade och rättänkande läsare för den skriftställare, som dristar ätt i snillets gyllene skål bjuda oss gift, som han sjelf säges hafva rätteligen skytt och föraktat, gift, som oskärar ungdomens sinne, kränker moders-kärlekens rätt, och förderfvar både kropp och själ.

Esselde.

45. Skönlitteratur.

Från land och stad. Skildringar af *Alfhild Agrell*. (Stlm, Seligman, 1884).

Förf. till de tvänne märkliga sededramerna »Räddad» och »Dömd» har i ofvannämnda arbete kommit oss till mötes i en ny skepnad, såsom folklifs-skildrare och landskapstecknare. Det realistiska framställningssättet har hon förblifvit trogen, men hon har frigjort sig från tendensens tryck och tecknar afsigtslöst och med något af naturbarnets omedelbarhet. Resultatet har blifvit en bok, alltför god att förblandas med den ytliga och kortlifvade jul-litteraturen. Allmogebilderna, infattade som de äro i friska naturscener, hafva mest anslagit oss; qvicka och muntra på samma gång som kärnfriska och tankerika gifva de samma intryck som en vandring i skog, der sol och skuggor vexla, forsen brusar och trasten slår sina djupa slag, medan ekorrarna skutta lustigt från träd till träd. Många af dessa berättelser skimra i humorns rikaste färgspel, så »*En bröllopsdag*» och »*Ett marknadsminne*». »*En dummerjöns*» och »*Två slädpartier*» äro deremot purt komiska. »*Kärlek*» är ett litet stycke rent allvar — ett offer, bringadt af det älskande qvinnohjertat för att spara den älskade en framtid af nöd och lidanden, som han ej kunnat bära. Genom »*Dansgillet*» spelar en öfverdådig ysterhet, öfver hvilken den sjungande qvinnans gestalt kastar en skugga af vild förtviflan. »*Snöflingan*», en temligen sentimental saga, synes af misstag ha kommit med in i de stundom skrofliga, men alltid friska och naturliga historierna. Ypperst, och i vårt tycke ett verkligt litet mästerstycke, är »*den lustige Anders*» med sitt omqväde »Herre Je hvad han var lustig!» klingande som ett skärande skratt mellan stroferna af den halfqvädna visan om »fjanten» Anders' hemlighetsfulla lefnadssaga, hans skräck för bröllop, hans förkärlek för begrafningar och hans ensliga

död. — Vi anbefalla den vackra samlingen till gammal och ung, vissa om att den skall muntra och förfriska hvarje icke blaseradt sinne och likväl lemna stoff till allvarliga tankar.

Illustrationerna af Andrén äro vackra; särskildt må framhållas det poetiska lilla stämmingsstycket med fiskarflickan i båten.

* * *

Från Skåne. Studier af *Ernst Ahlgren*. Stlm. Fritze. 1884.

Också detta är likasom så många förtjenstfulla arbeten i våra dagar, en samling skizzer och noveller utan inbördes sammanhang. Utkommen redan under sommaren mottogs den 285 sidor starka samlingen af tidningspressen med nästan enhälligt gillande. Och den förtjenar det. De sexton skizzerna tillhöra alla påtagligen den realistiska diktarskolan, men i mer än en af dem riktas realismen emot realisten sjelf, i det den senare väges på sina egna principers våg, men befinnes för lätt. Det är en reaktion af samma art som den i Harald Molanders senaste komedi, men klarare och bättre motiverad. Se t. ex. *En realist*, *En studie* samt *Folkvännen*, den senare dråpligt skrifven. Äfven äktenskapsproblemet ställes här under debatt, stundom på ett gripande om ock ej alltid nytt, ibland på ett komiskt sätt; man läse »*En kris*», »*Koketten*» och »*Sorg*» samt *Giftermål på besparing*. Till stilen ypperst, men till innehållet svagast, är den längre berättelsen *Far och son* — Deremot skådar man än med nöje, än med rörelse sådana små egendomliga folkliks-silhouetter som »*Gamle Ola*», »*Jeppa*», »*Mor Märtha*», »*Förlust*» m. fl. Boken i dess helhet bär prägel af en personlighet, som lefvat nog länge och blickat nog djupt in i lifvet för att lära känna dess skuggsidor dock utan att förlora ljuset ur sigte, som förstår att vara objektiv i sin skildring utan att ge sin egen öfvertygelse till spillo, som kan konsten att behandla stygga och smutsiga ämnen

utan att förhärda eller oreña hvarken sig sjelf eller sina läsare. Vi glädjas att den nya signaturen gömmer en qvinlig författare, och vänta mycket af hennes fortsatta arbete.

* * *

Berättelser och skizzer af Mathilda Roos. Stlm. Hæggström 1884.

Utan att med denna samling småskizzer hafva gjort något större framsteg i sin konst, har dock förf:n i densamma inlagt en djupare psykologisk analys, delvis förenad med en egendomlig och sinnrik berättarekonst. Den längre berättelsen »*I elden*» samt »*Ett surrogat*» är hvad som af innehållet tilldrager sig, synes det oss, mesta uppmärksamheten. Den först nämnda berättelsen tyckes hemta sitt stoff af en verklig tilldragelse, känd af alla och här återgifven på ett fullt genomskinligt sätt, men med det sken af grannlagenhet hvartill den realistiske diktaren drifves i det han, för att ej tränga allt för djupt in på det enskilda lifvets fordom fridlysta område, »blandar bort korten» genom att vända om förhållandena och tillsätta nya ingredienser i sina modellers karaktärer. Detta tillvägagående är högst betänkligt och tarfvar en skärskådning för sin egen skull. Här må vara nog att på det starkaste protestera mot diktarens rätt att, såsom Mathilda Roos i den nämnda berättelsen, taga verkligheten oförändrad, men lägga nästan hela skulden för den skildrade brytningen mellan tvänne makar på den, som var i verkligheten utan skuld och som icke kan försvara sig. Ett »*surrogat*», förut meddelad i denna tidskrift, är i vårt tycke något af det bästa som flutit ur Mathilda Roos' penna och utmärker sig genom den förening af djup själsanalys med lätt och luftig berättarkonst, som ofvan antyddes.

* * *

Blänkfyrar. Citat ur verldslitteraturen, samlade och utgifna af *K. Åberg* och *M. Henschen*. Stlm Fritze.

Den svenska litteraturen är lika fattig på dylika samlingar af kärnspråk och aforismer ur de yppersta författares skrifter, som den engelska och tyska är rik. Ännu har så vidt vi veta ingen samlat och särskildt utgifvit något Geijers- eller Tegnér-album, hvaremot Shakespeare i England och Göthe i Tyskland skattat åt hundratals sådana samlingar, som till billigt pris spridda, bringa de stora snillenas djupa tankar eller blixtrande infall i snart sagdt hvars mans hand. Också äro engelsmän, amerikaner och tyskar långt mera förtroliga med sina stora tänkare och skalder än vi med våra. Detta, att, såväl för den olärde, den som hinner läsa blott så länge att »såsen icke kokar öfver» eller arbetsbetinget kommer till korta — att såväl för dem, som äfven för forskaren eller skriftställaren bereda tillträde till de yppersta tankar eller mest förfriskande infall, som snillet alstrat — det är värdet af dessa samlingsverk. Det ofvannämnda, utgifvet af fruarna Åberg och Henschen, är utan fråga det bästa och fullständigaste af detta slag, som utkommit på svenska och har särskildt ett stort företräde framför ett dylikt, som förlidet år utgafs, derigenom att det är rikt på väl valda citat af våra egna förnämsta skriftställare. Dertill är det försett med utförligt innehåll, bokstafs- och författare-register, samt indeladt under lämpliga öfverskrifter. Bandet och utstyrseln äro eleganta, boken i sin helhet, lika fin som värderik, skall säkert utgöra en välkommen gåfva för unga och gamla, för hemmet och skolan, för den lärde och olärde. *S. L—d.*

* * *

Fattigt folk af *C. G. af Geijerstam*.

Om jag minnes rätt, är det nu två år sedan »Gråkallt», herr Geijerstams förslingsarbete, blef synligt i bokmarknaden. Det

var ett häfte skizzer och noveller, — och, hvad man för öfrigt kunde ha att säga derom af beröm eller klander, så hade boken åtminstone den förtjensten, att man talade om den, att den väckte diskussion. Ty med alla dess stora brister, dess slarf och ojämnhet, dess omogenhet, som blef ännu hjertare genom det pretentiösa i stilen, fans der likväl en poetisk uppfattning, en skarp och liflig blick för de psykologiska företeelserna och derjemte en uppfriskande ådra af humor, så att man icke kunde känna sig likgiltig för boken.

Året derpå kom en ny bok, också med en meteorologisk titel: »Strömoln». Hvarför herr Geijerstam valt denna sentimentala titel är svårt att säga, men icke kom det sig deraf, att den öfverensstämde med bokens innehåll. »Strömoln» kunde vara ett lämpligt namn på en ung skaldinnas blyga förstlingsförsök, men till herr Geijerstams skarpa utfall var den föga passande, och de mera poetiska än begripliga ord om »sorger, hvilka försvinna lika lätt som hvita strömoln segla bort genom den blå luften», hvarmed berättelserna afslutas, voro, trots författarens goda mening, icke egnade att klargöra sammanhanget mellan titel och innehåll.

»Strömoln» var dessutom i alla afseenden sin föregångare underlägsen. Den var egentligen icke annat än ett uppkok på gamla idéer, der fans näppeligen *en* berättelse af nämnvärd betydelse, men i den framskyntade så många blixtrar af hvad författaren kunde gifva oss, om han blott med omsorg och sjelfkritik egnade sig åt sitt arbete, att, då man lade bort boken, tänkte man ovilkorligen: hvarför skrifver han så *illa*, som kunde skrifva så bra?

Kom så i våras herr Geijerstams tredje novellsamling »Fattigt folk». Och med den har också författaren gifvit oss — om än icke, som jag hoppas, det *bästa* han kan ge, dock ett sjelfständigt, manligt och ädelt arbete. Allt det famlande, effektsökande, muntrande, som vidlåder hans föregående arbeten,

är här borta; han skrifver icke för att slå ikring sig med fraser och prenta i oss moderna idéer, — han tecknar rätt och slätt lifvet, men han gör det med en konstnärs hand och en skalds öga.

Den yppersta af berättelserna är i mitt tycke den första: »Ute i skären». Det är en förträfflig skildring af de fattigas hårda, försakande lif, af deras strid mot elementerna, deras ansträngningar att tränga sig fram och besegra de vidriga omständigheter, lifvet hopat i deras väg. Någonting mera sant och verkligt än Eriksson, den sluga, inbundna, men likväl hederliga bonden, som hela sitt lif arbetar på att komma sig upp och bli »sin egen», låter väl näppeligen tänka sig. Han är så lefvande, så fullblodig, att man riktigt tycker sig höra honom andas och tala. Förträffligt skildrade enskildta scener förekomma äfven i berättelsen; författaren har här visat sig lika stark i beskrifningskonsten, som i den psykologiska utredningen. Stormen ute i skärgården, då barnmorskan hemtas, begrafningsfesten m. fl. äro präktiga bitar, fulla af lif och sanning.

Den följande berättelsen »Förbrytare» är en ruskig och uppskakande brottmåls historia. Någon kritiker — jag mins ej hvilken, — yttrade derom, att ett dylikt ämne möjligen kunde bli gripande, behandladt af en P. Mérimé, men att, i den form herr Geijerstam gifvit det, väckte det icke annat än vämjelse. Ja, det är nog möjligt att Mérimé skulle serverat oss denna historia på ett mera raffineradt sätt, upphettat vår fantasi, skakat våra nerver, men herr Geijerstam har försmått dessa retningsmedel, och deruti har han, enligt mitt förmenande, sedan en gång det vidriga ämnet var valdt, gjort rätt. Han har lugnt och objektivt skildrat detta råa, kraftiga naturfolk, — »hvars hela historia är hunger och kärlek», — och att det finnes läsare och kritici så blaserade, att de ej finna den enkla sanningen gripande, det får stå för deras och ej för författarens räkning.

»Karin» är en liten förtjusande bit, — full af poesi och innerlighet. Det må nu kunna betraktas som ett tekniskt fel, att författaren, sedan han skildrat Karins lefnadsöden, i slutet af berättelsen *sjelf* framträder med åtskilliga af sina egna resonsemanger och känslor; men då detta sker på ett så sympatiskt sätt som här är fallet, kan man icke säga annat, än att det åtminstone är ett lätt ursäktadt fel.

»Karin» är i mitt tycke det finaste, men på samma gång det minst skarpa, och — om jag så får uttrycka mig — det minst *medvetna* herr G. skrifvit. Berättelsen har någonting af den nu så föraktade »inspirationen» i sig. Kanske skulle herr Geijerstam också nu, under inflytande af de literära afgudar, han f. n. häftigare än någonsin lär dyrka, helst icke kännas vid sin lilla poetiska kärlekshistoria, så fjerran skild från »Giftas»-systemet som möjligt.

Den sista berättelsen är svag och skämmer något samlingen. Det finnes dessutom longörer i berättelsen.

En anmärkning må äfven göras öfver herr G:s ibland förekommande underliga stafningssätt. Hvad är t. ex. meningen med att sätta stumt »e» på slutet af det i öfrigt försvenskade »*pensnée*» (pincenez). Nog fins det f. n. en stor ortografisk frihet, — men hvad den går ut på att taga bort öfverflödiga bokstäfver, — icke lägger den till.

Slutintycket af boken är emellertid, att man läst igenom ett ovanligt godt arbete, jemte en liflig önskan att den måtte följas af flere — *ändå* bättre!

M. R.

46. Barnböcker.

Barnhistorier af J. C. v. Hofsten. Pris 2,50.

Ängsblommor af »—ster.» Pris 2,25, m. fl.

Hvilka »rolighetsböcker» äro kärast för barnet, för nio-, tio- eller tolf-åringen? Männe de, som med ens midt i verkligheten kring

honom framtrölla en brokig omgifning af jättar, prinsessor och kämpar och föra honom från den ena underbara tilldragelsen, från den ena äfventyrliga bragden till den andra?

Ja, visst tycker han om sagor! De äkta sagorna tala hans eget språk, stå på hans egen ståndpunkt och deri ligger hemligheten af deras makt. De uppehålla sig ej med reflexioner och tillämpningar, handlingen utvecklar sig raskt, den hurtige vallgossen vinner prinsessan, den snälla Askungen blir drottning — barnet lefver med, och dess rättskänsla finner sig tillfredsstäld af upplösningen. Sådana äro *Sven Grundtvigs* ypperliga *danska folksagor*, hvilka, öfversatta af G. af Geijerstam och förordade af den svenske sagoförtäljaren G. Djurklou, nyss utkommit. Äfven *Barnens sagoslott*, samlad från olika länder, kan räknas till den bättre sagolitteraturen, och är likasom Grundtvigs sagor försedd med roliga illustrationer. Men anslår den gamla sagan en docerande ton eller uppträder hon omskapad till en poetisk allegori i stället för att verka med sin ursprungliga, friska poesi, då har hon förlorat sitt fotfäste i barnets egen verld, och då är hennes trollmakt bruten.

Det finnes dock ett annat slag af skildringar, som täflar med sagorna om barnens gunst, och om dem gäller samma anmärkning; det är skildringarne ur deras eget lif. Ju mera omedelbart detta gripits, ju bättre de känna igen sig sjelfva, sin egen omgifning, sina vanor, frestelser och nöjen hos de nya lekkamraterna i boken, desto mer lifvas intresset, och då kan äfven detta slags umgänge med jemnåriga blifva uppfostrande. Olyckligtvis äro, som förf. till »Barnhistorier» säger i ett företal, »vi äldre så lätt benägna att vilja intvinga barnatanken i vår tankegång och blifva derigenom ofta orättvisa i vårt bedömande af deras handlingar och tröttande i vår undervisning». Otaliga barnböcker, i synnerhet en mängd franska, lemna påtagliga bevis för denna sats; å andra sidan visa många t. ex. bland de engelska, att författaren lefvat sig in i barnens egen uppfattning.

Men, som väl är, våra småttingar behöfva ej i en för dem främmande omgifning uppsöka sådant umgänge som nyss omtalats. Topelius, Gds, I. C. v. Hofsten m. fl. hafva gifvit dem lekkamrater, som de riktigt känna igen, den sistnämnda förf. kanske med mera framgång än någonsin i sina nyss utkomna »barnhistorier».

Här är ingenting främmande. Från lille dugtige Harry till odygdiga lillan, som så märkvärdigt lätt afväpnade sin stränge morfar, är hela raden af barnfigurer uppfattad med en blick, på samma gång sympatisk och klar och tecknad så, att man ser dem lifslevande. Hvilket barn, som mins förra julen, kan undgå att känna sig träffadt af den lustiga beskrifningen

öfver julklapparnes tillstånd efter några dagars förlopp, hvarmed berättelsen »ett middagskalas» inledes? Hvilken elfva års pys skall ej med förtjusning taga del i munterheten på Susefors, eller följa »kusin Göstas» bedrifter under besöket i prestgården, och Svantes mandater under »sommarferierna?» — på samma gång förhållandet mellan Svante och hans ungdomliga informator, skildradt med den friskaste humor, måste roa den mest allvarsamma och stadgade läsare. Drag sådana som sagde informators belåtenhet med sin inbillade högre lärdom eller, det finast tecknade i sista berättelsen, morfars förhållande till lillan uppfattas väl bäst af vuxne läsare. Men detta är blott ännu ett bevis för hur omedelbart historierna äro tagna ur verkligheten.

De ypperliga teckningarne af Jenny Nyström göra boken än mer kärkommen. Se t. ex. prestgårdsflickorna, som vänta på kusin Gösta, hur väl de äro karakteriserade i uttryck och ställning.

En annan liten bok, som för barn och ungdom nog blifver en omtyckt julklapp, är »Angsblommor» af »—ster», en samling af omvexlande poesi och prosastycken, prydd med vackra teckningar. »En Robinsonad ur hvardagslifvet», »En teaterafton», »På julaftonen» o. a. äro bilder ur den af barnen kända verkligheten. Berättelser sådana som »En karolin», skildrade efter muntlig tradition, ett drag ur forna tiders lif, borde vår ungdomslitteratur vara mera rik på.

Bland öfversättningar, afsedda för småttingar, må nämnas »Sagor och berättelser» af Dr. G. H. v. Schubert samt Emma Billers »Dockfamiljen», hvars historia illustreras af fina, färglagda planscher.

För mognare ungdom rekommenderas den nytkomna delen af serien »Läsning för unga flickor». »Ur Madeleines lif» är en frisk och tilltalande berättelse, skildringen af bondgården i Bretagne och dess invånare är åskådlig och tyckes gjord efter naturen. Det hela skulle emellertid vinna i naturlighet och intresse om familjen Richecaze vore mindre karrikerad.

För öfrigt erinra vi om Aves lilla goda barntidning »Hvitsippan», »Svensk ungdomstidning», »Tidning för idrott» samt »Hemvännen» och »Djurvännen» såsom allesammans goda periodiska barn- och ungdomsskrifter. — Ett samlingsverk af stort värde är *Ungdomsvännen*, utgifven på P. A. Norstedt & söners förlag i olika serier, innehållande 1) *Religiösa betraktelser*, 2) *Små berättelser*, 3) *Ur svenska historien* — A) Forntid och medeltid, B) Nyare tiden —, 4) *Uppsatser om den organiska naturen* och 5) *Uppsatser om den oorganiska naturen*. Hvarje häfte, som utgör ett helt för sig, kostar 25 öre, och de fem första häften af hvarje serie (= 30 st.) säljas inbundna i sex fina

klotband för 10 kr. Hela den nu utkomna samlingen kan anbefallas ej blott som en värdefull julgåfva, utan ock till skol-premier, för hvilket ändamål den är synnerligen lämplig.

S—d.

47. Litteratur i kvinnofrågan.

Om kvinnokönets naturliga höghet af *Thomas Thorild*. 10:de upplagan; efter den första troget aftryckt och med bibliografiska noter försedd af *A. Vikström*. Stockholm 1883. (100 nummerade exemplar). 8:o. Pris 5 kronor.

Detta för sin tid märkliga inlägg i kvinnosaken, som föregående år genom herr Vikströms försorg å nyo af trycket utgafs, försedt med värdefulla bibliografiska anmärkningar och hvaraf en dansk öfversättning jämväl finnes införd i tidningen »Tilskueren» för detta år, hvartill äfven fogas några reflektioner öfver Thorilds lif och verksamhet och öfver frågan huruvida kvinnan bör äga politisk rösträtt, — visar huru »tiderna förändrats», under några få mansåldrar. Broschyrens allmänna tendens går därpå ut att åt kvinnan skaffa erkännande såsom människa, och detta i så allmänna ordalag, att man tydligen ser, att den ej är riktad mot sådana, som i något visst förhållande tilläfventyrs ej fattat, hvad kvinnans egenskap af människan i tillämpningen kan kräfva, utan att författaren verkligen på fullt allvar finner sig föranlåten att uppträda till försvar för hennes människovärde och menniskorätt i allmänhet, hvarvid han ej drager i betänkande att öppet uttala, att det är »karlarnes» och deras »6000-åriga regementes» fel, att det står så illa till i världen, som det gör. Äfven detta, om det skall tagas på fullt allvar, visar att författaren talar ett annat språk än samtidens. Begreppet utveckling ingår ej i hans terminologiska lexikon.

För sin samtid egde den lilla skriften tvifvelsutan stort värde och stor betydelse. För vår tid kan den ej ega annat värde än ett kulturhistoriskt. Men detta är ej ringa. Och tanken på det förflutna leder lätt tanken ett stycke in i framtiden. Fann sig en af vårt fäderneslands största andar för nittio år tillbaka föranlåten att utgifva en dylik skrift, på hvilken ståndpunkt skall då väl i förevarande afseende det folk stå, hvars yngsta högskola nyligen till ordinarie lärare kallat en kvinna — när nio årtionden vandrat hän öfver den nu lefvande generationens grafvar?

L. H. Å.

48. Nytt från den skandinaviska kvinnoverlden.

Samtidigt, som vi här i häftet lemna en redogörelse för det i Stockholm grundlagda Fredrika Bremer förbundet, få vi meddela att i Göteborg i höst bildat sig en förening, som kallar sig *Göteborgs kvinnoförening*. Den består uteslutande af kvinnor, och dess program är, i få ord sagdt, att verka för kvinnans likställighet med mannen. I och för att vinna detta syfte vill föreningen genom föredrag och meningsutbyten om hvarjehanda samhällsfrågor och litterära företeelser öfva sina medlemmar att deltaga i offentligt arbete samt inom alla klassers kvinnor sprida intresse för allmänna frågor. En Göteborgs tidning yttrar i anledning häraf följande:

»Praktisk verksamhet i flere riktningar ligger också inom föreningens program. Föreningen har här ett rikt fält öppet framför sig, der hennes arbete kan blifva till gagn. Göteborg har sedan en tid stått betydligt efter hufvudstaden i afseende å kvinligt initiativ och kvinnliga sammanslutningar för olika ändamål. Der är en lucka i vårt eljes rätt rika föreningslif, som borde utfyllas, och denna förening gör början dertill. På detta kvinnans framträdande i nyttig verksamhet och i öfning af själskrafterna vid sidan af mannen endast vinner samhällslifvet. Hon blir icke därför okvinlig, och han vinner en hjälp, hvilken verkar framgångsrikt på områden, för hvilka han till regeln är mera likgiltig eller der han med bästa vilja i verlden icke kan komma långt.

Nyväckta intressen, starka begär att vilja gagna, sjelfständiga meningar och vidgad synkrets böra kunna blifva frukten af deltagandet i föreningens sammanträden, om de fortgå såsom de börjat, hvarpå man ej har skäl att tvifla. Äfven ökad lifserfarenhet och vidgad kännedom om både det enskilda lifvets olikartade omständigheter och samfundsförhållandenas inverkan på dem kunna och böra vinnas genom dessa meningsutbyten mellan kvinnor af skilda lefnadsvillkor och lefnadskall.»

Föreningen, som räknar ett rätt betydligt antal medlemmar bland Göteborgs kvinnor, gaf för ej länge sedan en större soarée och har för afsigt att under våren utgifva ett illustrerad tidningshäfte.

Äfven i *Helsingfors* har i höst bildat sig en *finsk kvinnoförening*, om hvilken vi endast nu vilja nämna, att den redan börjat sin verksamhet dels genom uppmaningar till kvinnorna att begagna sin rätt till val inom kommunen, dels med kraftiga upprop i *Helsingfors* och *Åbo* tidningar till den på nyåret

sammanträdande landtdagens medlemmar att arbeta för kvinnans sak, särskildt på området för skollagstiftningen och för den gifta kvinnans ställning.

På initiativ af nämnda förening har äfven utgifvits en populär framställning af kvinnans rättsliga ställning i Finland. Enligt en finsk tidning, Nya Pressen, lär vid ett 3 dec. i år förrättadt stadsfullmäktigval i Helsingfors ett ej obetydligt antal fruntimmer begagnat sina röstsedlar.

Att i *Norge* en kvinnoförening är under bildande hafva vi redan i föregående häfte varit i tillfälle att nämna. Vi hoppas att i nästa häfte få återkomma till en närmare redogörelse för de olika föreningarnas program, verksamhet m. m. och uttala här de bästa önskingar för deras framgång. Att man på skilda håll i Norden känt behovet af sammanslutning i och för arbetet till kvinnans höjande är en händelse, som ser ut som en tanke — och vi skola tro och hoppas, att det är en tanke, i hvilken ligger en rik och ljus framtid.

Mönsterbladet

lemnar en afbildning af mönstret till ett mycket gammalt stolsbroderi i chatersöm, som uppletats i närheten af Strömsholms slott och välvilligt lånats till Handarbetets vänner.

Tjugondesjette årgångens innehåll.

	Sid.
1. Renaissancens och reformationens åsikter om kvinnobildningen och äktenskapet. Anteckningar af <i>S. L—d</i>	1.
2. Minnesrunor: I. C. J. Svensén; F. A. Cederschiöld, af <i>E. F.</i>	31.
3. Svensk lyrik: Gellerstedt, Bååth och Snoilsky af <i>Robinson</i>	41.
4. Stockholms högskola och kvinnosaken.....	55.
5. Smärre meddelanden från utlandet: I. Tyskland 1883: II. Italien 1883.....	56.
6. Hektor. Skizz af <i>Mathilda Roos</i>	60.
7. Från Riksdagen..... <i>Mönster</i> : Bordduksbård i byzantinsk stil.	66.
8. Frågan om politiska rättigheter för kvinnan, sedd i samband med hennes rättsliga ställning i andra afseenden, af <i>Esselde</i> (i anledniag af motioner vid innevarande riksdag af Herr <i>Borg, Anderson, Stackelberg</i> och <i>Wallenberg</i> m. fl.)	67.
9. Minnesrunor: III. Cecilia Fryxell, af <i>E. F.</i>	75.
10. Romaner, historia och historiska romaner, af <i>E. F.</i>	81.
11. Något om Herr L. H. Åbergs skrift: »I äktenskapsfrågan. Beträktelser med anledning af H. Ibsens familjedramer af <i>Robinson</i>	102.
12. En skizz af <i>Mathilda Roos</i> , förkortad för Tidskr. f. Hemmet af <i>S.</i>	110.
13. Hvi synes du så ung? Poem af <i>Isa</i>	122.
14. Epidemi. Poem af <i>Törne</i>	124.
15. Tvenne motioner vid innevarande riksdag..... <i>Mönster</i> . Anmälan om Svenska biblioteket.	125.
16. Kvinnan och fosterlandets försvar. Några ord af <i>Esselde</i>	128.
Något om den s. k. »Svenska qvinnoföreningen», af <i>Ellen Fries</i>	129.
17. Från Riksdagen. Skrifvelsen till K. M. om ändringar af lagen rörande gifta makars rätt.....	135.
18. Qvinnofrågan i Norge.....	139.
19. Ett bondbröllop i gamla tiden. (Södra Södermanland. Omkring 1820.) Ur en åttioåringens minnen. Af <i>M. L. I.</i>	143.
20. Dramatisk litteratur: »Dömd», af <i>Alfhild Agrell</i> . Anm. af <i>E. F.</i>	158.
21. Nyare skönlitteratur: Nya teckningar från Italien af <i>Augusta Braunerhjelm</i> . — »Ovälkommen», af <i>Florence Montgomery</i>	166.
22. Lars Hiertas Minnes Matlagningskola. Af <i>Anna Hierta-Retzius</i>	171.
23. Handarbetets vänner. Små konst- och slöjdnötiser. I—III <i>Mönster</i> efter ett dal-band.	175.
24. Ett försök att ur utvecklingsteorien förklara förhållandet mellan man och kvinna. Af <i>L. H. Å.</i>	185.

25.	Svenska kvinnors verksamhet inom olika grenar af läkekonstens område. 1. Den medicinska och den gymnastiska sjukbehandlingen samt tandläkekonsten; 2. Förlossningskonsten: 3. Sjukvårderskekallet och samaritväsendet. Forts.	201.
26.	Litteratur. Litteratur för uppfostrare: Antydningar för religionsundervisning och skriftförstånd, af <i>S. F. Beck</i> . Öfvers. af <i>O. F. Myrberg</i> . Anm. af <i>Audar</i> . Skolan och Hemmet, Tidskrift för folkundervisningen: Verdandi, m fl. — Skönlitteratur: Qvinlighet och Erotik, af <i>A. Ch. Edgren f. Lestler</i> . Anm. af <i>E. N.</i> — Sjelfuppfostran, af <i>Blackie</i> . — Ny periodisk litteratur: Folkhögskolebladet, utg. af <i>T. Holmberg</i> och <i>H. Odhner</i>	212.
27.	Brev fra Köbenhavn. Juli 1884	226.
28.	Händelser för dagen..... Mönster: Ett skänst allmogebroderi i plattsöm och stjelkstyg.	232.
29.	Om studie- och yrkestipendier för flickor, i syfte att bereda dem utväg till sjelfförsörjning. Af <i>Esselde</i>	233.
30.	Svenska kvinnors verksamhet inom olika grenar af läkekonsten. II. Forts.	252.
31.	Ett holländskt hem. Af <i>E. F.</i>	266.
32.	Korrespondance fra Kristiania. Sept. 1884. Af <i>M. S.</i>	273.
33.	Litteratur: (Björnstjerne Björnson, En Handske; Otto Benzon, En skandale). Anm. af <i>L. H. Å.</i>	277.
34.	Spanska folkvisor. Efter <i>Edm. Dorer</i> återgifna af <i>S. L—d</i>	286.
35.	Tidlösan. Poem af <i>Thea Scherini</i>	290.
36.	Förbund för främjan af kvinnornas reformsträfvanden	291.
37.	För dagen	295.
38.	Fredrika-Bremer-Förbundet	297.
39.	Qvinnofrågan i Frankrike 1880—1884. Af <i>E. F.</i>	302.
40.	Den signade Juleqväll. Poem af <i>Anna A.</i>	323.
41.	Såg du? Poem af <i>Thea Scherini</i>	325.
42.	Afstånd. Poem af <i>Onämd</i>	327.
43.	Öfversigt af underåret utkommen historisk litteratur. Af <i>E. F.</i>	329.
44.	Gift. (Med anledning af en bok utgifven på Alb. Bonniers förlag hösten 1884.) Af <i>Esselde</i>	336.
45.	Skönlitteratur:	339.
	»Från land och haf», af <i>A. Agrell</i> . — »Från Skåne», af <i>E. Ahlgren</i> . — Berättelser och skizzer af <i>Mathilda Roos</i> . — »Blänkfyrar», af <i>K. Åberg</i> och <i>M. Henschen</i> . — »Fattigt folk» af <i>C. G. af Geijerstam</i> , af <i>M. R.</i>	
46.	Barnböcker. (Anm. af <i>S—d</i>)	345.
47.	Litteratur i qvinnofrågan. Af <i>L. H. Å.</i>	348.
48.	Nytt från den Skandinaviska qvinnoverlden	349.

Mönsterblad.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

TJUGONDESJETTE ÅRGÅNGEN.

STOCKHOLM, 1884.
KONGL. BOKTRYCKERIET.
P. A. NORSTEDT & SÖNER.

INDSKRIFT FOR HJEMMET

NORDENS GÅRDAR

FRÖKNINGEN ALVOR

